

CATONIS DISTICHA DE MORIBUS.

Cum Scholiis DES. ERASMI
ROTTERODAMI

Adjecta sunt,

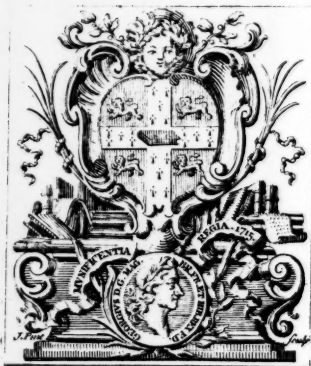
*Dicta Græca Sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.
Eadem per Ausonij, cum Erasmi doctissima enarratione
Mimi Publani ex ejusdem Erasmi restitutione, cumque
Scholis ejusdem.*

*Isocratis ab Demetrio Oratio Parænetica, longe ad
juventutis mores ritè formandas utilisissima.*

Majori quàm hæcenus curâ, diligentiaque excusa.

OXONIÆ,
Excudebant L. L. & H. H. Academiæ
Typographi. 1652.

48-21

LIBELLUS ELEGANTISSIMUS
 qui inscribitur, *Cato de præceptis vitæ*
communis, Erasmo Roterodamo
Castigatore & interprete.

Præfatio cum brevissimis præceptis.

Cum animadverterem quàm plurimos homines graviter errare in via morum succurrendum & consulendum eorum opinioni fore existimavi, maxime ut gloriosè viverent, & honorem contingerent. Nunc te, fili charissime, docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, ut intelligas: Legere enim & non intelligere est.

Itaque, *Deo supplica. Parentes ama.*

Prima pietas est in Deum; proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificiis. Amamus parentes, dum observamus & obsequimur. Colimus cognatos officiis & consuetudine vitæ.

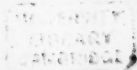
Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris Prædagogus, quem viderentur, nunc e Magistrum vocant. Et animadvertite verborum proprietatem. Deo supplicandum est: Parentes amandi; Cognati colendi; Magister metuendus.

Datum serva.

Quod tux creditum est fidei, id serva veluti depositum. *Foro te para.*

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus (*foro pare*) id est, accomoda te rebus præsentibus, quem admodum dicimus (*tui foro.*) Cum hoc interpretamento consentit Græcus Planudes; neque

dubium est quin hæc sit germana lectio.
cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te judicabunt, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere, deinde bonorum convictu redderis melior.
Ad consilium ne accessaris, antequam voceris.

Nè ingeras teipsum alienis negotiis, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neque fordidus, neque luxuriosus, sed eleganti munditie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partem.

Majori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli sævire in eos qui sunt te inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Nè profundas temerè facultates tuas, nè vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serva.

Id est, serva te incontaminatum ac purum ab inquinamenti libidinum: Castum enim verecundum dicitur: est autem ætatis flos his periculis obnoxius,

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimum valet, Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò dicitur, quod longo vitæ usu vix assequi queas,

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes, neque quicquam inculpant memoriæ.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.
Blandus esto.

Id

Id est, comis in congressu.

Iraſci abs re noli.

Nè sis moroſus. Nam omninò non commoveri, ſtipitiſ
eſt potiùs quam hominiſ.

Neminem iriſeris.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiæ. Vel,
Miſerum ne iriſeris.

Sic enim quidam còdices habent, hoc eſt, animi v'tia
ridere merentur, calamitas miſericordiam meretur potiùs
quàm riſum.

Mutuum dato. Cui deſ videto.

Eſt quidem aliquandò danda pecunia mutuò; ſed non
quibuſlibet, ſed reddituri bonâ fide, ſed digniſ officio,
denique iis quibus non graveriſ & dono dare,

Judicio adeſto.

Adſunt advocati: & id olim erat officium præcipuum
in amicos, ad eſſe judiciis;

Convivare raro.

Sæpiùs vocare ad convivium, exhaurit ſubſtantiam;
ſæpiùs ire ad convivium, ſordidum eſt: at rariùs utrum-
que facere, humanitatiſ eſt.

Quod ſatiſ eſt dormi.

Hoc eſt non ad voluptatē, ſed ad neceſſitatē naturæ.

Jurjurandum ſerva.

Non eſt temerè jurandum: quod autem jurâriſ, præ-
ſtandum eſt, niſi ſceluſ ſit quod jurâriſ.

Vino tempera.

Eſto moderatuſ in vino; vel abſtine à vino: nam ado-
leſcenti dare vinum, eſt oleum igni addere.

Pugna pro patriâ.

Pugnandum eſt, non pro quavis re; ſed pro deſenſione
patriæ. Nam, *Carum* more, mercede pugnare turpiſſimum
eſt, & pluſ quàm gladiatorium.

Nibiſ timere credideriſ.

Id eſt, nè facilis ſiſ ad credenda quæviſ, quæ dicuntur.

Tu te conſule.

A teipſo pete conſiliuſ, qui te tuâque optime nòſti.

Tu id consule.

Id est, cave à consiliis periculosis, tuta consilia sequere ;
Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Ætas enim prima studio literarum, optimè coërcetur à
Sortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puero ingenue omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos ; alioquin
percutunt.

Maledicus ne esto.

Id est, à convitiis tempera, neque carpas vitam alicujus.
Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas. Perit enim facile ac
non facilè sarcietur.

Æquum judica.

Id est, non ad lucrum, aut ad gratiam ; sed ad regulam
æquitatis.

Parentes patientiâ vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficii accepti memor esto

Nam dati pulchrum est oblivisci ; accepti verò memi-
nisse decet.

Ad prætorium stato.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem juris, ut possis a-
micis opitulari.

Utere virtute.

Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera.

Antè monuit non esse irascendum sine causâ. Nunc
admonet, justam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus convenit pueris. Alea infamis erat, & apud
Gentiles ; nunc principum Christianorum lusus est, imò quo-

quorundam etiam sacerdotum deliciae.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est respicere quantum possis, non quantum liceat.

Minorem te non contempseris.

Nè fastidias inferiorem te : quod est elati, non cordati.
Aliena concupiscere noli.

Esto contentis tuis.

Conjugem ama.

Ut omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga & instrue.

Patere legem, quam ipse tulcrit.

Quam conditionem præscribis aliis, eadem utere ipse in
Pauca in convivio loquere. (alios.)

Ut sit aliis etiam loquendi locus.

Illud stude, quod justum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum est ; amor amplectendus. Etiam si quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere.

Distichorum de Moribus, LIB. I.

Præfatio.

Dei cultus præcipuus. I.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè sit purâ mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudum, rebusque corporeis ; verum cum Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus, & consentaneum est simile gaudere simili ; nimirum potissimam colendus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam ceremoniis colit deum, cum gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratore, quærit pater qui in spiritu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla gravior pietas Divis, quam si vitam illorum imiteris ; hoc est, toleran-

tiam, mansuetudinem, castimoniam: atque hæc animi sunt. (*Animus est Deus*) Fac quantum potes à corpore te abducas, & ad illum quantum potes accedas, & gratissimum immolaris sacrificium, (*Pura mente.*) Nam vulgus, lotis manibus ac pedibus, ad sacrum accedebat. Tu mentem purga: hujus sordes Deum offendunt, qui videt ea quæ sunt in animo, non in corpore: (*Si Deus.*) Si, hîc non dubitantis est, sed ratiocinantis. (*ut carmina*) Nam *Virg.* in sexto *Æneid.* Deum spiritum & mentem vocat. (*Præcipue.*) Ut intelligas non damnari cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi, esse deo gratissimum.

Somnolentia vitanda. II.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto:

Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.

Sensus est, cum vita vigilia sit (juxta *Plinium*) cavendum est, nè maximam vitæ partem somno perdamus; præsertim cum è somnolentia vitia multa nascantur & corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem primam esse puta, compestere linguam.

Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.

Prima, id est, summa maximæque virtus est moderari linguam, nè quid temerè loquaris. Deus enim, qui sapientissimus est, rarò loquitur, & non nisi necessaria, cum nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus est Deo, qui sapienter & animi judicio novit tacere.

Sibi ipsi conveniendum est. IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:

conveniet nulli, quî secum dissidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constar, huic cum aliis convenire non potest. Hoc est, qui moribus est inæqualibus, nec ullo certo vitæ instituto, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

Nemo temerè culpandus. V.

Si vitam inspicias hominum, si denique mores,

cum culpent alios, nemo sine crimine vivit.

Mortales aliorum notant vitia, sua non vident: cum nullus

nullus vitiis careat, si quis propriam Vitam ad mores proprios excutiat.

Utilitas divitiis anteponenda. VI.

*Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque:
Utilitas opibus præponi tempore debet.*

Aliquoties expedit in loco res charissimas abjicere, si periculum ad ferant, veluti gemmas, & aurum, quò vira sit in tuto; aut voluptates, quò valetudini consulamus. Non enim voluptates spectari debent, sed utilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

*Constans & lenis, ut res cunque expostulat, esto:
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.*

Pro tempore licet alios atque alios mores fumere; ut modo gravis sis, modo lenis, hoc est, placidus ac remissus pro re, proque loco. Vide num legendum sit *lenis* pro *lenis*, quod magis responderet ad *constans*. Ut sit sensus, aliquando persistendum in sententiâ, aliquando mutandum consilium pro tempore. Porro versus constabit, si legas. *Constans & lenis, ut res cunque expostulat, esto.* Neque dubitum affirmare hanc germanam esse lectionem.

Uxori non semper assentiendum. VIII

Nil temerè uxori de servis crede querenti.

Sæpè etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

Illud uxoribus ferme peculiare est, ut maritos instigent in servos; unde monet, nè temerè fidem habeant hujusmodi querelis.

Instandum correctioni amici. IX.

Cumque mones aliquem, nec se velit ipse moneri;

Si tibi sit charus, noli desistere cœptis.

Non satis est leviter admonere peccantem amicum, urgendus est, insistendum est, ut vel improbitate vincas, si quid erit quod ad famam illius aut salutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur,

Contra verbosas noli contendere verbis;

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustra contendis, propterea quòd stultitia verbo

verbosissima sit.

Amicus sibi quisque. XI.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus.

Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic aliis benefac, tibi ipse ne noceas. In priori versu est venusta reddigio similium, in *Dilige & Amicus*; In secundo contrariorum, in *Bonus & Mala*.

Rumores spargere vetitum. XII.

Rumores fuge, ne incipias novus author haberi;

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Nè quid in vulgo sparseris, propterea quòd rumor sæpe numero in ejus caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse; si quid habet, nocet locutum esse.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promissam ceriò promittere noti.

Rara fides idcirco est, quia multi multa loquuntur.

Noli certè promittere quicquam, aliena promissi fiducia. Quod in te situm est, id præstare potes; alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facillimum, in præstando sæpe fallit.

Judex quisque sui. XIV.

Cum te quis laudat, judex tuus esse memento;

Plus aliis de te, quam tu tibi, credere noti.

Ne te ipsum æstimaveris aliorum laudatione, sed tuâ ipsius conscientia. Te ipsum interroga qualis sis; & si animus tibi responderit te longè alium esse, quam hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipse, cui ipse notior es, quam aliis.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento.

Atque aliis cum tu benefeceris, ipse sileto.

Beneficiū accepti meminisse oportet, oblivisci dati. Qui dat beneficium, ejus est dissimulare se dedisse, ne commemorando videatur exprobare; ejus qui accipit, est passim prædicare, ne videatur ingratus & immemor.

Senio

Senio bene gesta referenda XVI.

*Multorum dum facta senex & dicta recinset,
Fac tibi succurrant juvenis quæ feceris ipse.*

Senes qui multi viderunt & audierunt, multorum dicta factaque solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in juventute, ut in senectute succurrat nobis, non solum quid alii rectè dixerint ac fecerint, verum etiam quid nos ipsi.

Suspicionis labes. XVII.

*Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:
Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.*

Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, non statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum est hominis mali sibi conscii.

In prosperis, de adversis cogitandum. XVIII.

*Cum fueris felix, quæ sunt adversa caveto:
Non eadem cursu respondent ultima primis.*

In rebus secundis, nè quid accidat adversi cavendum est: solet enim fortuna sæpius verti in adversam, & lætis initiis addere tristem exitum. Ergo cum secundæ res sunt maximè, tum maximè meditandum est quo pacto adversam fortunam feras, nè si inexpectata venerit & improvisum te opprefferit calamitas, succumbas.

Mors alterius non speranda. XIX.

*Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.*

Legendum est hoc hereditetis, & qui testamentis inhiant. Fit enim sæpenuerò, ut qui mortem alterius expectat, prior ipse moriatur etiam si junior aut robustior fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis & incerta res est, & quovis casu abrupitur.

Animus in dono æstimandus. XX.

*Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.*

Munera sunt æstimanda non suo pretio, sed animo donantis. Itaque legimus summos principes aquam manu cavâ haustam, & malum oblatum summâ cum alacritate,

per

perindè ut maximum munus accipisse. (*Accipito placidè*) Alacri vultu, ut ostendas tibi gratum esse. (*Et plenè*) Id est, non malignè sed candidè, ut prae te feras pro exiguo munere te multum debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

*Infantem nudum cum te natura creavit ;
Paupertatis onus patienter ferre memino.*

Cum natura nudos produxerit, satis intelligere possumus divitias alienas esse, neque secundam hominis naturam. Si membrum perdas, est fortasse quod doleas ; aliquid tui decessit : sin opes auferantur, aut non contingant, noli valde cruciari. Siquidem in his quae verè sunt hominis, nihilo plus habent reges quàm tu pauper. Vis scire quid verè tuum sit ? Cogita quid habueris cum nascereris.

Mors non formidanda. XXII.

*Nè timeas illam, quae vitae est ultima finis :
Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipsum.*

Qui mortem timeret, non solum non effugit mortem, sed Insuper hoc ipsum vitae quod datur perdit, nam anxie vivere, non est vivere.

Amicorum ingratitudo fugienda. XXIII.

*Si tibi pro meritis nemo respondet amicus ;
Incusare Deum noli, sed te ipse coërce.*

Nihil est accerbius, quàm amicus ingratus, quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpâ ; quin potius te ipsum coërce, nè denuò benefacias ingratiss : quidam enim, si beneficientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum ; cum ejus acciderit culpâ, qui sine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIV.

*Ne tibi quid desit, quaesitis utere parcè :
Utique quod est serves, semper tibi deesse putato.*

Uttere parcè Id est, modicè, non profulè, quaesitis Id est, partis. Et ut serves quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem (ut inquit *Herodotus*) in profundo parsimonia est.

Pro-

Promissio iterata molesta, XXV.

*Quod præstare potes, ne his promiseris ulli,
Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi.*

Quod non possis efficere, nè semel quidem est promittendum, nè temerè facias: porro, quod præstare possis, id iterum atq; iterum promittere jactantia est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Ars arte deludenda, XXVI.

*Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus;
Tu quoque fac simile: sic ars deluditur arte.*

Erga eum qui fucò utitur, tu item contrà utere fucò, & iuxta proverbium, *Cretiza contra Cretensem* Satius est nonnunquam retinere simulatum amicum, quàm reddere apertum inimicum: id enim fiet, si ostenderis te sentire fucum.

Blandiloquentia suspecta, XXVII.

*Noli homines blandos nemium sermone probare;
Fistula dulce canit, volucrum dum decipit auceps.*

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia; nec æstimes homines ex benedictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illici aves, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, cum adulator sese ad omnes effectus attemperat.

Liberi artibus instruendi, XXVIII.

*Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue, quo possint inopem defendere vitam.*

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna; unde certissimum viaticum est ars: quæ quocunque terrarum venias, defendet ab egestate; At nunc vulgos liberos suos divitum aut principis ministeriis dedicat, ubi duo simul maxima discant mala, luxuriam & otium. Porro quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim divitibus quoque, ut liberos suos jubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequantur: Primum prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficitur vitiis; deinde si fortuna abstulerit opes, non erit

erit cur vel mendicent, vel ad sordidas aut fœdas artes adigantur, purâ, turpe ministerium aut n illitiam.

Res quomodo æstimandæ. XXXIX.

Quod vile, est charum; quod charum, vile putato: Sic tibi nec parvus, nec avarus habebis ulli.

Quod vulgus magni facit, tu contemne: Quod vulgus negligit, tu magni facito, ita fiet, ut nec tibi sis parvus, (audebis enim uti quæ non magni facis) neque cuiquam videaris avarus, cum non expetres avidè, neque servabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias, minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu inverte æstimationem. Res autem cuique tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem aut rhombum; tu contra, vilem rem putato; & puta rem esse lautissimam ovum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lauta tuo iudicio; nec aliorum expetres lautitias, quæ tibi viles sunt.

Culpara non facienda. XXX.

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse:

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere re, quod doces alios non esse committendum: vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda. XXXI.

Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum;

Nam iustum petere est, quod possit jure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est: nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic: quod injustum est, id est, quod non debetur, jure negari potest. Ergo non à quovis petas, sed ab eo, cujus officium est præstare quod petis; nec quidvis, sed quod cum honestate conjunctum est; Nam id petitur aliquando, & ab his, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito præponere notis:

Cognita iudicio constant; in cognita casu.

Ne facilè commutes nota cum ignotis, puta amicum, vel rem, vel vitæ genus, notis enim commodè uteris, de quibus

quibus judicare potes : quæ si bona sunt, rectius uteris; si mala, facilius tolerabis : quandoquidem juxta *Plautum*, Notà mala, mala non sunt. Ignota verò cujusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpenumero, ut quæ in expectando putâris prima, in experiendo repudies.

Dies quisque supremus putandus XXXIII.

Cum dubia incertis versetur vita periculis,

Pro lucro tibi pone diem quisunque laboras.

Planudes Græcus legit, *in certis*, ut sint duæ dictiones. Cum igitur vita per se incerta versetur in periculis incertis, unumquemque vitæ diem in lucro deputa : unusquisque enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat an tibi contingeret : Ergò in tot vitæ periculis, quicumque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (*Quicumque laboras*) id est, quicumque sollicitus es, & angeris hujus vitæ malis. Tametsi (ut dixi) non ignoro *Planudem* secus exposuisse. Sed non est sententia illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unicâ dictione, ad hunc modum : (*cum vita dubia versetur*) id est, jactetur (*incertis periculis*) id est, casibus. Nam pericula, hoc minùs à nobis vitari possunt, quòd incerta sunt. Vitâsti naufragium, non vitâsti ruinam; vitâsti bellum, incidis in latrones: vitâsti pestem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inevitabilibus.

Obsecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cum possis, interdum cede sodali,

Obsequio quoniam dulces vincuntur amici]

Nihil hoc Disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, & de tuo jure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrâ quidem, dum obstinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quàm ulla in re obsequi animo amici.

Amicitiaæ mutua officia. XXXV.

Ne dubites, cum magna petas, impendere parva.

His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitia

Amicitia constat officiis mutuis, & juxta proverbium. Manus manum significat. Gratiam hic vocat Deam benevolentiae.

Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta est.

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cavendum est, nè per iracundiam lis incidat cum amico; propterea quòd ex jurgio residunt in animis vestigia quædam, quæ benevolentiam vertunt aliquoties in odium, & non optimè coire solet semel rescissa concordia. Ergò morositas omnis & asperitas decet abesse amicitia.

Castigatio sine ira. XXXVII.

Servorum ob culpam cum te dolor urget in iram;

Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Ne unias servum aut discipulum, quamdiu senseris te irà commotum, (pessimus enim autor rerum gerendarum ira) sed prius temperes animo suo, ut sedatà iracundià, vel ignoscas vel mitius punias. Ita Philosophus quidam, Punirem te, inquit servo, ni iratus essem. Et Plato, sublato in servum baculo, rogatus quid ageret, Ego, inquit, castigo hunc intemperantem; seipsum significans irà concitum.

Patientià vincere. XXXVIII.

Quem superare potes, interdum vince ferendo;

Maxima enim morum semper patientia virtus.

Maximè animi est cum possis vincere, pati tamen ut vincaris, & negligere adversarium. Hanc virtutem inter morales non est alia præstantior.

Quæsitæ sunt conservanda. XXXIX.

Conserve potius quæ sunt jam parta labore;

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius ac tutius est servare, quod tuo labore quæsitum est, quàm sarcire quod profusione diminueris ac detriveris; cum enim laboratur integrare, facile defenditur inopia; verùm cum laboratur in damno sarciendo, increscit & obruit nos egestas.

Consulendum tibi imprimis. XL.

Dapsilis interdum notis chavis, & amicis;

Cum fueris felix semper tibi proximus esto.

Cum

Cum tu felix, hoc est, laeta fortuna fueris (interdū dap-
fils) id est, liberalis (notis charis, & amicis) notis, ut vi-
cinis; charis, quos diligis; amicis, ut cognatis: (semper ti-
bi proximus esto) interdū in illos sis beneficus, in te sem-
per; Et ita amicis sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. II. PRÆFATIO.

Telluris si forte velis cognoscere cultum,
Virgilium legito; quod si magè nosse laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis, vel Punica noscere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
Nasonem petito; sin autem cura tibi hæc est
Ut sapiens vivas, audi quo discere possis,
Per quæ semotum vitiiis traducitur ævum:
Ergo ades, & quæ sit sapientia discere legendo.

Hoc est, ex aliis Poëtis alia licebit cognoscere. Vir-
gilius in libris Georg. docet agriculturam. Macer tradit
vires herbarū, quanquā alius quisquā fuit hæc Macer
quā is quē habemus vulgò, nō fallor. Lucanus narrat
Romanorum civilia bella, ubi legendū arbitror civilia
pro Punica, nihil enim de Punicis bellis scripsisse legi-
tur Lucanus. Ovidius tradit artem amandi, & in Elegiis
docet amores. Quod si cupis artem & rationem rectè
beatèque vivendi cognoscere, hunc librum legito; is te
docebit non vulgares artes & nugas, sed quo pacto vi-
tam exigas semotam, i. e. liberam & immunem à vitiiis.

De omnibus benè merendum. I.

Si potes ignotis etiam prodesse memento,
Utilius regno meritis acquirere amicos.

Non solum in amicos oportet esse beneficū, verū ig-
noti quoq; conciliandi sunt, ac divinciendi beneficentiā
si modò possis prodesse; utilius enim est, quam plurimos
amicos parare meritis, id est, beneficiis, quā parare
B. regnum

regnū. Regnum eripi potest, amici succurrunt ejectioni;
& firmiores sunt, quos beneficio adjunxeris, quā,
quos potestate premas.

Arcana scrutanda. II

*Mitte arcana Dei, cælumque inquirere noli,
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.*

Juxta Socratis sententiam: *Quæ supra nos nil ad nos.*
Admonet, ut omisso studio naturalis philosophiæ, ea
curemus, quæ ad vitā humanā pertinent, i. e. ad mo-
res componendos, & animū malis purgandū affecti-
bus.

Mortis timor gaudia pellit. III.

*Lingue metum lethi, nam stultum tempore in omni,
Dum mortem metuas, amittis gaudia vite.*

Eandem sententiā legis in priori libro. Pro amittis
arbitror legendū amittere. Qui mortis metu semper
anxius vivit, stultè facit: primum enim non vivit id
quod timet, deinde siquid habet hæc vita jucunditatis
cū suo malo perdit. Iracundia cavenda. IV.

Iratus de re incerta contendere noli:

Impede ira animum, ne possit cernere verum,

Pyrrius admonere solitus est tyrones, nè irasce-
rentur; at multò magis cavere oportet iracundiā eos
qui disputant, melius enim judicat qui vacat irā:
contra, ira obstat animi judicio.

Expendendum ubi opus est. V.

Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa:

Dandū etenim est aliquid, cū tempus postulat aut res.

Equidē opinor promptè legendū pro properè. Sum-
ptū, cū necessariò faciendū est, libenter & promptè
facito, ne videaris gravatim facere; nā aliquid om-
nino infumendū est, nō passim, sed quoties tēpus aut
causa postulat, i. e. in nuptiis, in festis, item in ami-
cos.

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium est fugito, parvo gaudere memento:

Tuta mage est puppis modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior quā excelsa, ut navis tuti-
or, quæ in ^{modico} flumine, quā quæ in pelagi
fluctibus ^{impet}.

Occulta

Occulta vitia reticenda. VII.

*Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Ne plures culpent id quod tibi displicet uni.*

Ne indicaveris amicis, aut ne cōmittas testibus aliis, cujus te facti pudeat: ne plures reprehendant, si sciērint id quod uni tibi displicet, si solus tibi conscius fueris; *id est*. si quid peccas, pecces sine arbitris.

Occulta tandem revelantur. VIII.

*Nolo putes pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.*

Ne putes innocentes lucrari, *id est*. impunē auferre sua peccata: latent quidē sed ad tempus, postea parent *id est*. manifestantur, tempus enim celat & aperit omnia: Parent enim dictum est pro apparent.

Imbecillitas virtute compensatur. IX.

*Corporis exigui vires contemnere noli,
Consilio pollet, cui vim natura negavit.*

Noli contemnere inimicū, licet sit pusillo corpore: nam sæpe quod corporis viribus detractū est, natura addit ingenii viribus. Quanquam hæc sententia latius patet, nempe hominem non esse æstimandū proceritate roborēq; corporis, sed animo potius.

Cedendum potiori ad tempus. X.

*Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede:
Victorem à victo superari sæpe videmus.*

Si senseris tibi rē esse cū potentiore, cede ad tempus, & sine illū penes esse victoriā: Nam incidit sæpenu-mero opportunitas, ut mutatis reitū vicibus, vincat qui victus fuerat & superior sit qui fuerat inferior. Cōvenit cū illo, *Vir fugiens & denuo pugnabit*. Quidā stultā pertinaciā statim aut vincere volunt aut pessundari.

Rixandum cum familiaribus non esse. XI.

*Adversus notum noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.*

Ut antē legisti, contra verbosos non esse contendendum verbis, itā cum familiaribus rixandum non est: quòd sumā discordia solet nasci ex verbis levissimis.

Fortuna non querenda sorte. XII.

Quod Deus intendat, noli perquirere sorte:

Quid statuat de te, siue te deliberat ipse.

Sensus hic est Ne sortilegiis ac malis artibus inquiras quid de te futurum sit, quandoquidem id Deus sciri non vult; neque enim te in consilium adhibet, cum aliquid decernit de te; quod si te vellet id scire, nimium accerferet te in consilium.

Luxus odium generat. XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:

Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Germanus sensus sic habet: Ne nimio splendore strepitūque viræ conflaveris tibi hominum odium, qui tamen non possint te lædere, tamen molestum est vivere obnoxium odio multorum: at per se jucundum est omnibus esse charum, etiamsi nihil utilitatis inde capias. Quanquam hic ablativus, *nimio cultu*, non referatur ad verbum *vitare*, sed ad *invidiam*, ut subaudias *constatam*, aut ex nimio cultu

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. XIV.

Esto animo forti cum sis damnatus iniquè:

Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo.

Ne abjicias animum si adversarius vicit te præter jus, nec enim diu exultabit: sed quod perperam pronuntiavit iudex, id Deus rejudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. XV.

Litis præteritæ noli maledicta referre:

Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam non oportet litis arceatæ convivia refricare, sed oblivisci superiorum injuriarum, finitâ enim simultate, debet & irarî esse finis: secus autem facere, malorû est. Græci vocant *μνησικαλῆν* verbo videlicet infami, præteritorum negotiorum memoriâ.

Teipsum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Teipsum nec vituperes, nec laudes, utrumque enim
videtur

videtur affectantis inanem gloriam, nam & qui se vituperat. ob id facere videtur, ut refellatur ab aliis & diversa audiat.

Parsimonia XVII.

Vivere quæstis modicè, dum sumptus abundat, Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia dum adhuc multum superest, incipe parcius uti, citius enim effluunt parva, quàm colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.
*Insipiens esto cum tempus postulat, aut res;
Stultiam simulare loco, prudentia summa est.*

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda severitas, ut in conviviis; in lusu deponenda persona sapientis, sumenda persona stulti. præsertim inter stultos; ac ita ut stultum agas non ut stultus fias, summa enim prudentia est servire tempori. Loco id, est, cum est opportunum; ita Terentius, in loco vero laudo.

Neque prodigus, neque avarus. XIX.

*Luxuriam fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiæ, nam sunt contraria fama.*

Pugnant inter se luxus & avaritia, nam alterum est profusi, alterum sordidi. utrumque vitium juxta fugiendum est, utpote quod scdam pariat famam. siquidem qui nimium parci sunt audiunt *κρυπτὴν ψαλῆν*, id est, cumini sectores; & *σὺντα μαιεῖς*, i. e. ticos divide, similiaq; qui luxu sua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Loquaci parum loquendum. XX.

*Nolito quedam referenti credere semper;
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquantur.*

Non statim fides habenda iis qui semper aliquid novi rumores adferunt, deque aliorum factis renuntiant aliquid, parum enim credendum iis qui multa loquuntur, propterea quod huic vitio vanitas soleat esse admixta.

Ebrius vinum non accuset. XXI.

*Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli;
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.*

Vulgus ita solet excusare sua peccata, Vinum in causa

fuit, bene potius hoc dixi. Verum tibi ipsa imputa, non Vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

Amicis consilia credenda. XXII.

Consilium arcamum tacito committe sodali:

Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis cave ne quemvis consulas, sed eum duntaxat cuius fidem in tacendo perspectam habebas, ne non solum non cipuletur, sed lædat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuivis aperias, sed medico notæ fidei qui celet & succurrat.

Successus malorum ne te offendar. XXIII.

Successus indignos noli (tu) ferre molestè;

Indulget fortuna malis, ut ledere possit.

In hoc versu multi laborant; Quidam (S) elidunt in *successus*; verum si tu tollestu, dictionem planè hic supervacuum, nihil supererit scrupuli: Ne te cruciet prosperitas quæ nonnunquam contingit indignis. Non enim illis favet fortuna, sed insidiatur, & illicit, ut postea gravius lædat. Futuris casus providendus. XXIV.

Prospice; qui veniunt hos casus esse ferendos;

Nam levius ledit quicquid prævideris ante.

Quicquid accidere potest homini, id antequam accadat tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minus enim cruciant mala quæ non accidunt inopinanti.

Animus in adversis spe fovendus. XXV.

Rebus in adversis animum submittere noli.

Spem retine; spes una hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna sævit sustine te ipsum animi fortitudine, ac serva rebus secundis, nec abjicias spem, quæ sola nec morientem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est, Et in pyxide *Pandore* sola spes in labro hæsit. Item *Ovid.* Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cum contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noscīs aptam, demittere noli;

Fronte capillatā, post est occasio calva.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi sit apta, statim eripe; Nam occasio frontem habet capil-

capillatam, ut ea parte teneri possit; verum si semel se verterit, ab occipitio calva est, ut jam apprehendi nequeat, h. e. opportunitas cum contingit, teneri potest; non redit autem cum voles, si neglexeris. Hoc admonendum illud, quod Græci fingunt de deo *Καὶ φῶ*, de quo nos copiose in Proverbiis.

Futura ex præteritis colligenda XXVII.

Quod sequitur spectā, quodque imminet, ante videto; illum imitare deum qui partem spectat utramque.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis bene fecisse gestis consilium cape, quo iusto futuris occurras. Exemplo Jani dei Romani, quem bifrontem fingebat. Intuitus: quod oporteat prudentem v. ἢ *πεῖρα καὶ ὀπίσσω*, id est, à fronte & à tergo (ut inquit Homerus) habere oculos: illud autem sequitur nos, quod præterit, & à tergo est. Vitæ ratio habenda XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior esto; paucæ voluptati debentur, plura salutis.

Vitæ rationem moderare, magis ex salutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantiâ cavere verum etiam cum rectè valeamus, parcius utendum est rebus omnibus, nempe somno, potui, cibo, Venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et non nihil dandum est voluptati, multo plus tamen salutis: quâ perditâ, pereunt simul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Judicium populi nunquam contempseris unus, Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos. Nunquam optima placent multitudini, tamen sapientis est non pugnare solum adversus universos. Nam frustra sapit, qui solus sapit cum omnibus desipere videtur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipue, quod primum est, cura salutis; Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris. Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habere, ne si in intemperantiâ in morbum incideris, postea pudore reji-

cias culpas in cœli insalubritatem aut soli, sicuti vulgus solet: nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vitæ.

Somnia non observanda XXXI.

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat, cum vigilat sperans, per somnum cernit id ipsum.

Quidam anxie observant sua somnia, & ex his de futuris æstimant, cum somnia dormientium nascantur ex affectibus vigilantium, neque significant quid sit eventurum, sed quod aliquando cogitaveris dormienti repræsentent.

DISTICHORUM DE MORIBUS LIB. III. PRÆFATIO.

*Hoc quicumque velis carmen cognoscere Lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ:
Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrinâ vitæ est quasi mortis imago.
Commoda multa feres: si autem spreveris illud,
Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.*

Hoc est proœmii loco, Absque ratione bene vivendi, vitæ non est vitæ, sed simulachrum mortis. Hoc carmen utilissima vitæ præcepta tradit, si studcas agnoscere: si spreveris, te ipsum contempseris, non scriptorem, siquidem tua res agitur, non illius.

Rectè agendo aliorum linguam nè timeas. I.

*Cum rectè vivas, ne cures verba malorum;
Arbitrii nostri non est quid quisque loquatur.*

Si malè de te loquantur mali, cum tu nihil facias mali, esto contentus conscientia rectè factorum: nam in re situm est ut benè agas, non est in te situm quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

*Profectus testis salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes celato crimen amici.*

Si ceteris testis in crimine amici, celabis pro virili maleficiū illius, ita tamen ut ipse non lædas famam tuam:

&

& tantum silentii dabis amicitiae, quantum patietur & fama tua, & testimonii religio.

Blandiloquentia suspecta III.

Sermones blandos blasosque cavere memento:

Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, infidiola est blandiloquentia, proinde suspecta semper esse debet prudentibus

Ignava vita fugienda. IV.

Segnitiam fugito, quæ viæ ignavia fertur:

Nam cum animus languet, consumet inertia corpus.

Ignava & otiosa vita fugienda est: nam torpor animi corpori quoque situm & languorem adducit; animi exercitatio corporis quoque valetudini confert.

Animus fessius relaxandus V.

Interpone tuis interdum gaudia curis,

Ut possis animo quemvis sustinere laborem.

Animus seriis negotiis fatigatus aliquandò relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut redintegratis viribus ad ferendos labores sufficiat. Nam, *Quod caret alterna requie, durable non est.*

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alerius dictum aut factum ne carpseris unquam,

Exemplo simili nè te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictaque, tuo exemplo & alii in te utentur,

Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato,

Augendo serva; ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obvenit ex testamento tuorum, id serva nè fias vulgo fabula. *Quæ fors suprema*, (id est, hæreditas dederit tibi, *notato*, id est, inscribe tabulis testamentariis, vel *notato*) id est, scripta tabulis, *ea augenda serva*, id est, ita serva, ut augeas etiam; vulgus enim multa dicere solet in *πεοπλῆτες*, id est, in novas nactus divitias.

Senectus sit munifica, VIII.

Cum tibi divitiæ superant in fine senectæ,

Munificus facito vivas, non parcus amicis,

Est

Est vitium hoc senibus peculiare, ut propius accedant ad mortem hoc sint contractiones: (*superant*) id est, superant & abundant: (*in fine senectutis*) id est, in extremâ senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, sed amicis, qui te foveant obsequiis.

Verba attendenda, non os loquentis. IX.

Utile consilium dominus ne despice servi:

Nullius in sensum, si prodest, tempseris unquam:

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat; sed quid dicatur.

Præsenti utendum fortuna. X.

Rebus & in censu, si non est quod fuit antè;

Fac vivas contentus eo quod tempora præbent.

Diminutâ fortunâ tuâ, non est utendum eodem splendore quo prius, sed contentus eris eo genere vitæ, quod præsens fortuna tibi præbet, & quod adest, boni consules.

Uxor spe dotis non ducenda. XI.

Uxorem, fuge, ne ducas sub nomine dotis:

Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

(*Fuge*) id est, cave, ne ducas uxorem sub nomine dotis, id est, dotis causâ. Et si duxeris dōratam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi gravis sit, sed contemptâ dote, repudies: Quamquam id apud Christianos non habet locum.

Alieno sapere exemplo. XII.

Multorum discite exemplo, quæ facta sequaris,

Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

Qui suis discunt periculis quid expediat, magnâ mercede discunt: sapiens ex aliorum vita sumit vivendi consilium; hoc illi infamiam conflagavit: cavebo nè quid simile faciam. Hoc illi benè cessit: imitabor.

Nihil ultra vires. XIII.

Quod potes, id tentes; operis nè pondere pressus

Succumbat labor, & frustra tentata relinquant.

Prius expande vires tuas, quàm aggrediare negotium, ne postea victus difficultate, turpiter relinquant quod emerè suscepisti.

Consen-

Consentire videtur qui tacet. XIV.

*Quod nōsti haud rectè factum noluo tacere,
Ne videre malos imitari velle tacendo.*

Noli dissimulare, si quid videris non recte fieri: videberis enim probare cum files. Silentium enim aliquando consensus esse videtur.

Rigor favore temperandus. XV.

Judicis auxilium sub iniquā lege rogato :

Ipsæ etiam leges cupiunt ut jure rogantur.

Si premeris iniquā lege, hoc est, durā, & inhumanā, confugas ad judicis æquitatem. Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad æquitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex est, cum summo jure cōtenditur: Veluti si pauper in vincula conjiciatur, quod non aliat patrem, cum lex dicat, Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his judex, hoc est, Prætor, aut Princeps potest succurrere.

Feras quæ culpā tuā pateris. XVI.

Quod merito pateris, patienter ferre memento :

Cumque reus tibi sis, ipsum, te judice, damna.

Incommodum, quod tuā culpā tibi accidit, non imputabis alii, quā tibi. & cū tibi sis conscius: damna te ipsum, tuique judex esto, & ea te poenā dignū existimato.

Multa legenda, sed cum judicio. XVII.

Multa legas facito, perleſtis perlege multa;

Nam miranda canunt, sed non credenda Poëta.

Multa quidem legas, sed cum judicio. Non enim omnia vera sunt, quæ legis apud Poëtas. Fortassis pro perlege legendum est perline, hoc est, dele, & corrige, etiam si Planudes vertit μετ' ἐξ ἑο.

Modeste in convivio loquendum. XVIII.

Inter convivas fac sis sermone modestus;

Nē dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro est locus eloquentiæ, in cubiculo silentii, in cōviviis alternis ac moderatis sermonibus uti convenit iisque venustis & amœnis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis cōvivis, quibus non relinquunt loquendi spacium.

Ita-

Iracundia uxoris non formidanda XIX.

Conjugis irata noli tu verba timere :

Nam lacrimis struit insidias dum femina plorat :

Uxoris lacrimas habent in promptu, his expugnant viros. Admonet igitur ne quid commoveamur huiusmodi lacrymis: fingunt enim eas sæpenumerò quo viros suos fallant, velut cū simulant se commoveri zelotypiâ, ut suum adulterium dissimulent; aut iratas se fingunt ei, quæ afflētum amant. Pro noli tu legendū arbitror noli.

Quæ sitis utendum, non abutendum. XX.

Uttere quæ sitis, sed non videaris abuti :

Qui sua consumunt, cum deest, aliena si quuntur.

Uttere quæ parâsti, non abutere, ne profusis bonis tuis cogaris vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculosè furari aliena.

Mors non formidanda. XX I.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam,

Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium huius vitæ malorum.

Uxor loquax, si proba, ferenda. XX II.

Uxoris linguam si frugi est, ferre memento :

Namque malum est nil velle pati, nec posse tacere,

In amicis leviuscula quædam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint; velut in uxore, si paulò sit loquacior aut linguæ procacioris, ferendū est, si alioqui pudica est & frugi, hoc est, suo fungens officio maximè quòd linguæ morbus ei sævi peculiaris est. Malus est is, qui nihil vitii ferre potest in aliis, præsertim cū res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est Socrates.

Pietas erga Parentes XX III.

Dilige non ægra charos pietate parentes,

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deū, & si quis loco parentū est: quidam veluti legibus coacti colunt parentes non ex animo. Dilige parentes charos pietate

pietate non agra, id est, non coacte neque gravatim, sed promptè & alacriter. Et si quid inciderit dissidii inter parentes, ità alteri obsequaris, ut alterum non offendas, sed pietas tua careat omni molestiâ.

DISTICHORUM DE MORIBUS LIB. IV. PRÆFATIO.

S*ecuram quicumque cupis traducere vitam,
Nec vitiis herere animum, quæ moribus obsunt,
Hæc præcepta tibi semper relegenda memento:
Invenies aliquid, in quo te utare magistro.*

Et hoc proœmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitiis & nullius mali conscius vivere, hæc semper habeas præ manibus; in quibus aliquid invenies, in quo teipso magistro possis uti, hoc est, ut ipse regas ac modereris vitam tuam, adjutus his præceptis.

Divitiarum contemptus. I.

*Despice divitias, si vis animò esse beatus;
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.*

Non jubet abjicere divitias, sed non magni facere: etenim qui has *suspiciunt*, hoc est, mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulunt, *semper mendicant*, hoc est, egeni sunt.

Vivere ad naturam optimum. II.

*Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris quod postulat usus.*

Si metiaris sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates immensum desiderant.

Res ratione agendæ. III.

*Cum sis incantus, nec rem ratione gubernes;
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.*

Si res malè tibi succedant tuapte negligentia, nè conferas culpam in fortunam, & illam cæcam appelles, cum tu ipse magis paulum prospexeris. Potest accipi bifariam (*quæ non est*) i. e. quod nulla est, fiunt enim mortales
hanc

hanc Deam, cum nulla sit, Aut *Quæ non est, subaudi*
cæca. Amor pecuniæ ad usum. IV.

Dilige denarium, sed parcè dilige formam:

Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est: Amare ut
formam pascas oculos, avari ac dementis. Denarium vo-
lunt omnes, formam soli mali captant.

In valetudine nè opibus parcas. V.

Cum fueris locuples, corpus curare memento:

Ager dives habet nummos, sed non habet ipsum.

Cum agitur de corporis valetudine, ne tum parcas
divitiis tuis. Etenim qui morbo non succurrit, nè minuat
pecuniam, is habet quideam nummos, at seipsu non ha-
bet, tam male valeat. Mavult nummos esse salvos quàm
seipsum; & illis frui quàm seipso. Fortasse pro *sed* legen-
dum *se*.

Castigatio paterna ferenda. VI.

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri,

Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Vapulasti puer à præceptore, cum disceres literas;
multò magis terre convenit, cum pater te verbis objur-
gat. Tulisti literatoris tyrannidem multò severiorem,
feras & patris imperium, qui etiam cum irascitur, ta-
men à verberibus temperat.

Certa & utilia agenda. VII.

Res age quæ prosunt; rursus vitare memento,

In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubitas, ea ne feceris. Age illa ex quibus
certa speratur utilitas. Rursus, in quibus falli possis, &
incertum est profutura sint, an nocitura, ab iis abstineas.

Libenter donandum. VIII.

Quod donare potes, gratis concede roganti:

Nam rectè fecisse bonus in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes. Nam lucrum est, non
damnum, quod contuleris in bonos; & beneficium dando
accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod
probo viro benefeceris.

Suspicio

Suspicio statim expedienda. IX.

*Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit:
Namque solent, primò quæ sunt neglecta, nocere.*

Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere, sed statim examina, & exquire cujusmodi sint. Nam inutis facillimè medeberis, si quid mali si; at neglecta crescunt & maximè lædunt postea; veluti si suspicaberis amicum alieniore esse in te animo, noli negligere quid sibi velit, sed excute unde hoc natum sit: & si quid est, statim occurre nascenti malo.

Venus abstinentiâ cohibenda. X.

*Cùm te detineat Veneris damnoſa voluptas;
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.*

Cave nè duplices morbum tuum unus enim utrunq; fertur, duo simul ferri non possunt. Amare damnoſa res, damnoſa gula; quod si pariter utroque laboras malo, superest ut mox ad egestate redigaris. *Gulâ* vocat studium exquisitorum ciborû, eamq; dicit ventris amicam, quod per eam venter lagnatur, res & fama decreſcit.

Homo malus, fera pessima. XI.

*Cùm tibi proponas animalia cuncta timere,
Unum hominem tibi præcipio plus esse timendum.*

Cum tuâ sponte putas omnes feras esse timendas, meo præcepto suum animal maxime timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. XII.

*Cùm tibi prævalide fuerint in corpore vires,
Fac sapias, sic tu poteris vir fortis haberi.*

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adjunxeris ingenii vim, hoc est, sapientiam, quâ corporis robore rectè utaris.

Amicus cordi medicus. XIII.

*Auxilium à notis petito, si forte laboras;
Nec quisquam melior medicus quàm fidus amicus.*

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Aliter, Si
quid

quid morbi incidere, magis amicum accersere, quam medicum.

Sacrificium, spiritus contribulatus. XIV.

*Cum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te ?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.*

Veteres credebant expiari scelus commissum mactatâ pecude, quæ nihil commiserat & pro alieno peccato innocens dabat pœnas, cum is qui peccavit, potius mactari debuerit, quam victima. Stultè autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cum sua quemque mala de suo dependere oporteat.

Amicus ex moribus diligendus. XV.

*Cum tibi vel socium vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.*

Amicus quem velis adjungere, non æstimandus est è censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus,

Avaritia vitanda. XVI.

*utere quæstis opibus, fuge nomen avari ;
Quid tibi divitiæ profunt, si pauper abundas ?*

Frustrâ parâsti divitias, si partis uti non audes, & inter magnas opes vivis inops. Nil enim refert habere, si quæ habes nihilo, plus tibi profunt, quam ea quæ non habes.

Voluntas inimica famæ. XVII.

*Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.*

Si cupis honestam tueri famam, noli amare voluptates inhonestas, nempe gulæ, libidinis, & similibus.

Senem etiam delirum ne iriseris. XVIII.

*Cum sapias animo, noli irridere senectam,
Nam quicumque senex, sensus puerilis in illo est.*

Cum per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere senectutem, quæ minùs animo valeat. Desipiscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam reddit. Etatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Opes fluxæ, ars perpetua. XIX.

*Disce aliquid; nam cum subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamque hominis non deserit unquam.*

Opes

Opes sæpe numero subita fortuna eripit homini, veluti incendio, ferro, bello, naufragio: verum ars eripi non potest. Hæc itaque certissima possessio est, quæ semper & ubique te possit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

*Omnia perspicito tacitus quæ quisque loquatur :
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.*

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quam illius oratio: hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem cujusmodi sit cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, si loquatur ex animo: & celat idem, si vel taceat, vel dissimulanter loquatur.

Ars usû juvanda. XXI.

*Exerce studium, quamvis perceperis artem:
Ut cura ingenium, sic & manus adjuvat usum.
Vt evanescunt disciplinæ, nisi exercitatione confirmes;
sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.*

Vitæ contemptus. XXII.

*Multum ne cures venturi tempore leti:
Non timet is mortem, qui scit contemnere vitam.*

Si vis liber esse à metu mortis, discce vitam non magis facere. Et (quemadmodum eleganter docet Aristoteles) nullius rei jucunda fructio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

Discendum & docendum. XXIII.

*Disce, sed à doctis indoctos ipse doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.*

Disce non à quovis, sed ab his qui possunt docere. Rursum quod ab aliis didiceris, id aliis imperti. Utile enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIV.

*Hoc bibe quod prodest, si tu vis vivere sanus:
Morbi cause mali est homini quandoque voluptas.*

Ne biberis supra vires; Brevis enim illa bibendi voluptas sæpe numero conciliat homini molestum & diutinum morbum.

Nè damnes quod probavetis. XXV.

*Laudâris quodcunque, palam quodcunque probâris,
Hoc vide nè rursus levitatis crimine damnes.*

Levis & inconstans videberis, si, quod aliquando coram multis laudâris, idem postea damnes. Quod si mutasti sententiam, tac fileas. Fortasse pro *vide*, legendum est *fuge Crimine*, id est, suspitione, & cum vituperio;

Circumspectus sis in utraque fortunâ. XXVI.

Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto;

Rursus in adversis melius superare memento.

Nè secutus sis, cum fortuna tranquilla est, sed temperatam cave. Rursus cum fortuna lævit, animum sustine spæ melioris fortunæ quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt adversa, nè sis supinus; in adversis speranda sunt lætiora, ne deficias animo.

Studio crescit sapientia. XXVII.

Discere nè cesses, cura sapientia crescit;

Rara datur longo prudentia temporis usu.

Juxta *Solonis* sententiam, Oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (*rara*) hoc est, singularis & eximia prudentia contingit (*longo usu*) id est, diuturnâ experientiâ ætatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit senius; semper discere, studio crescit sapientia. Nam pauci sum, qui prudentes evadunt experientiâ rerum; vel quia paucis contingit diu vivere, vel quia complures stulticiam non exuunt hac vitâ. Certissima ac brevissima ad sapientiam via est doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII.

Parcè laudato, nam quem tu sepe probaris.

Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Nè laudes amicum effusius, cujus non feceris periculum, siquidem ille sepius abs te laudatus uno aliquo die declarabit alium fuisse se quàm tu prædicâras.

Discere nè pudeat. XXIX.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri;

Sive aliquid plus est, pudor est nil discere velle.

Quidam stulto quodâ pudore malunt semper nescire quàm

quàm semel discere; cum scire pulcrum sit, & pudendum nihil velle discere; Ergo honestum velle.

Rebus utendum ad sobrietatem, XXX.

Cum Venere & Baccholis est & juncta voluptas.

Quod laetum est animo complectero, sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni: fuge quod adjunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas, utere hac commoditate. Rursus ebrietas incitat ad jurgia, hoc cave. Item Venus delectat, sed habet sua jurgia. Ama igitur absque diffidiis.

Tristibus & tacitis non fidendum, XXXI.

Demissos animo, ac tacitos vitare memento.

Quà flumen placidum est, forsitan latet altius unda.

Tristes ac tacitos vita, videntur enim aliquid magni mali moliri; quemadmodum cavendum est flumen, ea parte quâ tranquillum est, nam illud profundissimum esse solet. Ità *Cesar* magis metuebat *Brutum & Cassium* pallidos ac tacitos, quam *Antonium* ebrium.

Sors sortis conferenda, XXXII.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,

Alterius spectata quo sis discrimine peior,

Quoties rædet te tuæ sortis, confer eam cum aliorum fortunâ, & videbis te nihilo pejorem, hoc est, infeliciorem multis.

Ultra vires nihil aggrediendum, XXXIII.

Quod potes id tenta, nam litus carpere remis,

Tutius est multo, quàm velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis quam magna. Tutius enim tuto navigare juxta littus, ac remis uti, quàm passis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus favent venti fortunæ.

Cum justo iniquè non contendendum, XXXIV.

Contra hominem justum pravè contendere noli,

Semper enim Deus injustas ulciscitur iras.

(Noli pravè) hoc est, malitiosè & dâra operâ ac perversè contendere cum homine justo; Nam Deus nunquam relinquit inultum.

Fortuna utraque æquè ferenda. XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere querendo;

Sed gaude potius tibi si contingit habere.

Si divitiæ contingunt, gaude: si ereptæ fuerint, noli to cruciari, sed tunc utere philosophiâ. Neq; enim tantum boni habent ut sit admodum dolendum, si perierint; neque rursus tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ si fortè contigerint. Constat carmen esse depravatum. Arbitror legendum, *Noli mœrere querendo.* Porro ò querendo non est à *quero*, sed à *quero* deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

Est iactus a gravis, quæ sunt amittere damnis;

Sunt quedam quæ ferre docet patienter amicum.

Si verbulo lædat amicus, ferendum est, At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cavendum nè lædamus amicum.

Tempori non confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere viæ;

Quocunque ingrederis, sequitur mors corporis umbra.

Nemo potest sibi longæ vitæ promittere: cum mors hominem quocunque eat non aliter insequatur, quæ umbra corpus. Fortasse legendum, *Corpus ut umbra.*

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placantulum sine crescat aratro;

Ne credas placare Deum, dum cade litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum ergo thure litandum est illi, hoc est, re innoxia & minimi sumptus. At hoc è plerique Christianorum, licet apud hos substitutus sit nos immolandi pecudes, tamen Deum ac Divos sibi tantum non devictos esse putant, si eis gemmas aurum, argentum, serica suspenderit, vel ostentanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda; immemores hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si fortè obtigerint, in gentium ulus fuisse effusa.

A potentioribus læsus dissimula. XXXIX.

Cede locum læsus fortune, cede potenti;

Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando mittere injurias; id est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Castiga teipsum. XL.

*Cum quid peccaveris, castiga te ipse subinde;
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.*

Ubi senseris te alicubi peccasse, statim penas sumito de teipso, & noli tibi ignoscere; teipsum objurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam, ut in sanandis vuneribus dolor dolore sanatur; siquidem nè doleat valvulus, infundis acria quæ mordent; sic ista reprehensio tamen si amare est tamen ne detur vitio animi.

Amicus mutatus, non vituperandus. XLI.

*Damnâvis nunquam post longum tempus amicum
Mutavit mores: sed pignora prima memento.*

Si is, cum quo tibi fuit diuturna consuetudo, forte mutatis moribus, alias esse cœperit, hoc debes tribuere veteri necessitudini, ne vituperes eum, etiamsi non est dignus qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.

*Gratior officies quò sis magè, charior esto;
Nè nomen subeas, quod dicitur officiperda.*

Vt sis charus omnibus, esto gratus (Officiis) id est beneficis & benemeritis. Invisum enim apud omnes est, non in officiperda. Sic enim vocant eum, in quem collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suspicionem tolle. XLIII.

*Suspectus caveas, nè sis miser omnibus horis;
Nam timidus & suspectus aptissima mors est.*

Qui sibi fingit periculum, is nunquam non miser vivit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors; quandoquidem non potest jucundè vivere. *Suspectus*, hic accipitur activè pro suspicioso.

Humanitas erga servos. XLIV.

*Cum fueris servos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas homines tamen esse memento.*

Sic utare servis tuis, licet empti sunt, ut memineris homines esse, non pecudes: quod empti sunt, fortunæ fuit, quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Occasionem rei commodæ nè prætermittas. XLV.

Quam primum rapienda tibi est occasio prima.

Nè rursus quæras quæ jam neglexeris antè.

Occasio, quam antè dixit frontem habere capillatam, statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra quæras postea, quam prius contempseras.

Non lætandum de repentino obitu. XLVI.

Morte repentinâ noli gaudere malorum:

Fælices obeunt quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriantur, dolendum magis est quam gaudendum, Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors fælix est. Vel sic, si videris malos subito tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis & innocentibus, ut intelligas hoc casu accideri, non vindictâ numinis. Pauper simulatum vitet amicum. XLVII.

Cum conjux tibi sit, nec res, & fama laboret;

Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem que laboret famâ, hoc est, de qua homines male loquuntur, (ducas) id est existimes nomen amici vitandum esse, utpotè inimicum famæ tuæ: videberis enim prostituere uxorem hæc prætextu, & hoc nomine divites pauperum uxores captant. Tametsi potest & alius esse sensus, nimirum hic: Si sit tibi uxor re satis laura famâque secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis uxori tibi que contrahas.

Junge studium. XLVIII.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa,

Fac discas multa & vites non vel doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne videaris indocilis ullius rei.

Brevitas

Brevitas memoriæ amica. XLIX.

*Miraris verbis nudis describere versus?**Hos brevitatis sensus fecit conjungere bonos.*

Sententia nudis verbis explicanda est: melius enim meminimus quæ brevia sunt: Idcirco nudis verbis singula præcepta singulis Distichis complexi voluit, ut appetior esset & brevior.

Dicta Sapientum, è GRÆCIS,
ut habetur. à nescio quo Græculo utcunq;
collecta, vel conficta potius, *Erasmio*
interprete.

Periandri Corinthii.

O mnibus placeto.	Ea facito, quorum non pos-
Periculosa temeri-	sit pœnitere.
tas.	Quod justum est imitare.
Semper voluptates sunt	Bene meritos honora.
mortales; honores autem	Calumniam oderis, (um.
immortales,	Cum errâris, muta concili-
Amicis adversa fortunâ u-	Omniibus teipsum præbe.
tentibus idem esto.	Magistratus metue.
Lucrum turpe res pessima.	Quicquid promiseris facito
In fortunium tuû celato. Né	Age quæ iusta sunt.
voluptate afficias inimicos.	Principibus cede.
Veritati ad hæreto.	A jurejurando abstine.
Violentiam oderis.	Laudato honesta.
Voluptate tempera.	Beneficium tu pende.
Pietatem sectare.	Bona res quies.
A vitiis abstine.	Liberos institue.
Supplicibus misericors esto	Lite[m] oderis.
Sapientum utere consuetu-	Audi quæ ad te pertinent.
dine.	Responde in tempore.
Bonos in pretio habeto.	Ne cui in videas.
Probrum fugito,	Oculos mode rare.

Spem fove.	Mortalia cogita.
Affabilis esto.	Ne prior injuriam facias.
Diuturnam amicitiam custodi.	Mortuum nè rodito.
Concordiam sectare.	Consule inculpate.
Ne loquaris ad gratiam.	Teipsum ne negligas.
Ne tempori credideris.	Mortem oppete pro patriâ.
Ne quavis de re doleas.	Ex ingenuis liberos crea.
Seniorem reverere.	Arcanum cela.
Parcito tanquã immortalis.	Opportunitatem expecta.
Sperato tanquam mortalis.	Largire cum utilitate.
Ne efferaris gloriâ.	Dolorem fuge.
Cede magnis.	Amicis utere.
	Delecta amicos.

Biantis.

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age quæ deceant formam: sin deformis, quod in facie minus est, id morum pensato pulchritudine.

De numine nè malè loquere, quid sit autem ausculta, Audito multa, loquere pauca.

Prius intellige, & deinde ad opus accede.

Ne ob divitias laudaris virum indignum.

Persuasionem cape, non vi.

Compara in adolescentia quidem modestiam, in senectute verò sapientiam.

Pittaci Mitylenæi.

Quæ facturus es, ea nè præ-	Desidiosus ne esto.
dixeris: frustratus enim	Ne contende cum parenti-
rideberis.	bus, etiamsi iusta dixeris.
Depositum redde.	Nè geras imperium, prius-
A familiaribus in minutis	quam parere didiceris.
rebus læsus feras.	Infortunatum nè irriseris.
Amico ne maledixeris.	Quæ fieri non possunt, cave
uxori dominare.	nè concupiscas.
Quæ feceris parentibus, ea-	Ne festina veris loqui.
dem à liberis expecta.	Nosce teipsum.

Ante

Ante omnia venerare nu-	Legibus pare.
men.	Ne quid nimis.
Parentes reverere.	Audito libenter.
Voluptatem coëcce.	Inimicitiam solve.
Inimicū ne putes amicum.	Uxorē ducito ex æquali-
Inter amicos ne sis iudex.	bus; nè si ex diioribus
Ne lingua præcurrat men-	duxeris, dominos tibi
tem.	pares, non affines.

Cleobuli Lindii.

Ne sis unquam elatus.	proficiscere.
Libros revolve.	Lapis auri index: aurum,
Iustè judicato.	hominum.
A maledicentiâ temperato.	Mendax calumniā vitam
Parentes patientiâ vince.	corrumpit.
In ferioiem nè rejicias.	Mendaces odit quisquis
Ne teipsum præcipites in	prudens ac sapiens.
iscrimen.	Domus curam age.
Res amici diligas, & perin-	Liberos tibi charissimos e-
de serves ut tuas.	rudi.
Quod oderis, alteri ne	Bonis benefacito.
teceris.	Suspicionem abjicito.
Ne cui miniteris: est enim	Beneficiū accepti memôto.
muliebre.	Alienā nè concupiscas.
Citiùs ad infortunatos a-	Voto nihil pretiosius.
micos quàm fortunatos	

Chilonis Lacedæmonii.

Nosce teipsum.	Ne cui inideas mortalia.
Temperantiam exerce.	Turpia fuge.
Tempori pare.	Iustè rem para.
Multitudini place.	Sapientiâ utere.
Moribus probatus esto.	Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias.	Ne fueris onerosus.

Solonis Atheniensis.

Deum cole.	Veritatem sustineto;
Amicis succurre.	Legibus pareto.

Ira-

40 DICTA SAPIENTUM.

Insuperbia moderare.	Ne jurato.
Malos odio persequitor.	Cogita quod iustum est.
Parentes reverere.	Virtutem laudato.
Nemini invideto,	

Thaletis Milesii.

Principem honora.	Sufurrionem ex ædibus ejice
Similis tui sis.	Amicos probato.
Quod adest, boni consu-	Nemini promittito.
lito.	A vitis abstineto.
Gloriam sectare.	Vitæ curam age.
Pacem dilige.	Laudatus esto apud omnes.

DICTA SAPIENTVM EX

AVSONII Carmine, atque in his extrema
sententia fere semper est gemina, &
Disticho comprehenditur.

Periandri, Carmine Phalucio.

NUnquam discrepat utile à decoro.
Id est, nihil utile quod non est honestum.
Plus est sollicitus, magis beatus:
Id est, quo quisque ditior, hoc magis sollicitus vivit.
Mortem optare malum, timere pejus.

Miser est, qui tædio vitæ mortem optat, sed miserior
qui semper timet mortem.

Faxis ut libeat quod necesse.

Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.

Multis terribili, caveo multos.

Quem multi timent, is multos timeat necesse est.

Si fortuna juvat, caveo tolli.

Si fortuna tonat, caveo mergi.

Ne extollaris fortunæ prosperitate. In rebus adversis
ne frangaris animo.

Bianis

Eiantis Carmine Heroico.

Quænam summa boni? Mens quæ sibi conscia recti.
Id est quod optimû? Animos bene sibi conscius.
Pernicies homini quæ maxime Solus homo alter.

Id est, homini maxima perniciēs est ab homine.
Quis dives? Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
Dives est non qui multa possidet, sed qui suâ forte
contentus est. Avarus omnis pauper est, qui; quod ha-
bet, non haber.

Quæ dos matronis pulcherrima? Vita pudica.
Mulier, etiam pauper, indorata non si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.
Casta non est, de quâ fama turpiter loquiter.

Quod prudentis opus? Cum possit nolle nocere.
Quod stulti proprium? Non posse & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit nolle tamen
ulcisci. Malus etiam cum non possit, optat tamē lædere.

Pittaci, Carmine Iambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.
Ejusdem est artis, recte tacere & recte loqui.
Bono probari malo quam multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales; nam
ab improbis laudari, vituperari est.

Demens superbis invidet foelicibus.

Stultitiæ est cruciari foelicitate malorum, quasi in vul-
garibus bonis sit sita foelicitas.

Demens dolorem videt infeliciū.

Æquē stultum est gaudere calamitate malorum, quasi
non ante fuerint in foelices.

Pareto ligi quisquis legem sanxeris.

Quod aliis præscripseris, ipse servato.

Plures amicos re secunda compares,

Paucos amicos rebus adversis probes.

Prospera fortuna conciliat multos amicos; at resistente
fortuna pauci manent, sed sinceri.

CLEOBULI. Carmine Asclepiadeo.

Quanto plus liceat, tanto libeat minus.
 Quo potentior es hoc magis cave nè quid pecces;
 & quo plus tibi permittunt homines ob principatum,
 hoc ipse minus permittas tibi,
Fortune invidia est immeritus miser.

Cùm bonis malè est, fortunæ impudatur, cùm ea sæpè
 magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Fælicitas malo parata, non est diuturna.

Ignosces aliis multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in teipsam severus.

Pareit quisque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is servat
 non perdit quos prodit. Quanquam suspicor legendum;
Pareit quisque bonis, prodere vult malos.

Ut sit sensus: Qui malos ac nocentes afficit supplicio,
 is miseretur bonorum & innocentium, quos ab horum
 violentia liberat. Et (*quisque*) postum est pro (*quisquis*)
Majorum meritis gloria non datur;
Turpis sæpè datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris; at probra pa-
 rentum sæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORI-

ambico, ex Choriambis tribus & Amphi-
 bracho, videtur Sotadicum,

Nolo minor me timeat, despiciatve major,

Sic est moderanda vitæ ratio, ut nec inferioribus
 sis formidini, quod est tyrannicum nec superioribus con-
 temptui, quod est abjectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus; sic cura hone-
 sta studia, quasi semper victurus. Quanquam hic versus
 de pravatus est, suspicor ita legendum, *Vive*

*Vive memor mortis ut sis memor & salutis. Aut sic;
Vive memor mortis, nè sis immemor & salutis.
Tristia cuncta exuperes aut animo, aut amico.*

In rebus adversis, aut amici consuetudine pelle mor-
rorem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benetaeta tua prædicent alii.

Grata senectus homini, quæ parvis juvenia;

Illa juvenus gravior, quæ similis senectæ.

Florida senectus simillima est adolescentiæ, morosa
juvenus simillima est senectuti.

SOLONIS, Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemo beatus, nisi qui sceleriter diem objerit;

Par pari iungato conjux; dissidet, quod impar est.

Firmissima est amicitia quæ inter pares coit.

Non erunt honores unquam sortuiti muneris.

Honos verus virtutis est præmiû non munus fortunæ.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaveris.

Amicum laudato palam, sed errantem occulte corripe;

Pulchrius multò parari, quam creari nobilem.

Clarius est nobilitas quam ipse tuis virtutibus tibi pa-
raris, quàm quæ ex majorum imaginibus contigit.

Certa si decreta fors est, quid cavere proderit;

Sive sunt incerta cuncta, quid timere convenit.

Si fatum vitari non potest, quid prodest præcisci? si
incertû stultû est timere quod an eventurû sit nescias.

THALETIS, versu pentametris:

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem
ausis facere, veluti teipso teste.

Via perit, mortis gloria non moritur.

Etiâ post mortem vivit gloria bene factorum.

Quod factururus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, nè quis impediat.

Crux

Crux est; si metuas, vincere quod nequeas.

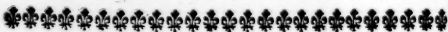
Auger sibi molestiam, qui timet quod vitari non potest.

Cum verè objungas, sic inimice juvas.

Præstat verè carpi ab inimico, quàm falsò laudari ab amico.

Nil nimium, satis est, nè sis & hoc nimium.

Ne quid nimis: nam modus omnibus in rebus est optimus.

*Sequuntur Mimi Publiani, ab Erasmo
castigati & elucidati.*

ERASMO ROTEROD. Lectori. S. D.

IN hos depravatissime scriptos reperi commen-
tariolos longè prodigiosiores quàm in Catonem,
qui neque cælum neque terram, attengeret, &
tamen accuratissimè depictos, ceu rem sacram:
*O seculum illud infelix! Sunt pleriquè Senarii
Iambici, sed Latine comædiæ libertatem non su-
gientes: si quod diversum genus inciderit, anno-
tabimus, Cæterum, qui scire volet à quàm por-
tentosis mendis hos Mimos vindicaverimus, is
conferat cum iis, quos ante nostram editionem
habebant vulgati codices. Vale Lector et fruerè.*

Alienum est omne, quicquid optando evenit:
Sensus est, id quod nostro studio paratur, verè
nostrum est: quod votis contingit, alienum est:
nempe quod fortuna possit accipere.
Ab alio expectes alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alii fuxuri sunt in te.

Animus

Animus vereri qui scit, scit tuto aggredi.

Qui intelligit periculum, is novit cavere periculum; temeritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia humilia firma, consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia; contra, discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare, ubi cœperis jam illi servus es, nec potes excutere cum velis.

Aut amat aut odit mulier: nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in utramque partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam hujusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utramque partem vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio,

Qui parum sunt felices, magis laborant suspitione; Vel sic, suspicio plerumque vergit in partem deteriorem.

Strenua hic etiam ac probensam significat.

Ames parentem, si equus est, si aliter, feras.

Bonum parentem ama: difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. *Equus* dixit, pro commoda & humano.

Aspicere oportet, quod possis deperdere.

Serva quod nolis perire: Oculus autem, hoc est præsentia domini, optimus rei custos.

Amici vitia si feras facis tua.

Tibi imputabitur quicquid peccat amicus, cum non admoneas.

Alicna homini ingenuo acerba est servitus

Aliis servire, durum est, si qui liber sit natus, & illis imperare solitus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adest, cum quâ loquendum est; Itaque perinde est ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim cōstituit in animo, quæ non præstat postea, Egone illam, quæ me? quæ illum?

Avarus

Avarus ipse miserie causa est suae.

Nam suâ sponte & volens pauper est.

Amens quid cupiat scî; quid sapiat non videt.

Amens sine iudicio capit, nec expendit salubre sit an perniciosum id quod cupit.

Amans quod suspicatur vigilans somniat.

Qui amant, ipsi ubi somnia fingunt; & inani spe sibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristitia facile sparguntur in vulgus; quæ recta sunt & honesta, vix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito vique expelli, sed paulatim potest elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratos lachrymis placatur.

Aperite mala cum est mulier, tum demum est bona.

Fucacum & fraudulentum animal est mulier; cæque minimè noxia cum palàm est mala. Indicat nullum esse bonam.

Aqua um faciliè capias, ubi non sis idem.

Avarum non potest ferre avarus. Vel faciliè fallas avarum, nisi sis idem quod ille est, id est, avarus & ipse.

Amare & sapere vis Deo conceditur.

Non est ejusdem, amare & sensæ mentis esse. Perinde quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet Terentius.

Avarus nisi cum moritur, nihil recte facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit alios suis opibus frui.

Astute dum celatur, se etas indicat.

Senectus celari non potest; Nisi forè sic legendum est.

Astu crimen celatur, etas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Avarus damno potius quàm sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is qui magni facit pecuniam.

Avaro quid mali optes, nisi ut vivat diu.

Propterea quod miserrime vivat. Summum igitur malum optat avaro, qui optat diuturnam vitam.

Animo dolenti nihil oportet credere.

Quandiu doles nequid tibi ipsi fidas; nihil enim sani suadet dolor; expecta donec reñdet ægritudo, tum statue quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, nostrum aliis placet.

Sux quemque sortis pœnitet. Aliena miratur verbis duntaxat; cæterum si ad rem ventum sit, Pauci velint cum aliis commutare.

Amare juveni fructus est, crimen seni.

Amor voluptas est in juvene; scelus in sene, non voluptas.

Anus cum ludit, morti delicias facit.

Anni vicinam morti non decet lusus: videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem qui sanat, facit.

Desiderii vulnus sanat idem, qui facit, si sui copiam facit. Alludit ad Telephi fabulam.

Ad pœnucendum properat, cui qui iudicat.

Nè statim pronuncies; nam præcipitati iudiciū sæpe pœnitet.

Amicos res optime parant adve, se probant.

Et hoc carmen depravatum est, fortè si legendum.

Amicum optime res parant, tristes probant. Secunda fortuna conciliat amicos, adversa explorat fidei sint an veri.

Aleator quanto in arte est melior, tanto est nequior.

Hoc est carmen Trochaicum. In malâ re quo magis excellis, tanto sceleratior es: veluti miles quo melior est, hœc vir nequior

Arcum intentio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimis intendas. Animi vires augentur exercitatione, otio franguntur.

Bis est gratum quod opus est, ultro si offeras.

Beneficium, precibus extortum, magnam gratiæ partem perdidit: quod ultro oblatum est, id bis gratum.

beneficium dare qui nō sit, iniustitiē petit.

Non debet uti beneficiis aliorum, qui ipse nemini benefacit.

Bonum est, fugienda accipere alieno in malo.

Idem Plautus. *Feliciter sapit, qui alicui periculo sapit.*

Quid tibi sit fugiendum id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumere.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare quam accipere: perdit enim libertatem, quisquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quæ non alicujus malo contingat.

Bis cuique mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem aequiore animo ferunt homines, adactum gravius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere,

Ingratis nemo plura committit; quos experimur gratos, in hos majora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas.

Nam & illum adjuvas, & te ejusdem malefacti reum facis

Bonus animus lesus gravius multo irascitur.

Lenis animus cū incandescit, vehementius commovetur

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est opranda quoque, ut que finem adferat malorum,

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditia, non imperio, fit dulcis Venus.

Jucundum est, cū ex animo quis redamatur, non cū extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat,

Qui probus est ipse, nunquam alteri peccanti assentitur

Beneficium se dedisse qui dicit pedis.

Commemoratio beneficii dati, est reposcentis gratiam,

Conjunctio animi maxima est cognatio.

Arcti-

Arctius alligat mutua benevolentia, quam affinitas sanguinis. Fortè versiculus hic ita legendus est,
Benevolus animus maxima est cognatio.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hâc literâ, nempe B. reperiebatur.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

Qui sapius benè meretur de aliquo, is pro vocat gratitudinem quâdam perſinaciâ benefaciendi :

Bonitatis verba imitari major malitia est.

Qui malus est & benè loquitur, is plusquam malus est
Bona opinio homini tutior pecuniâ est.

Tutius est habere bonam famam, quam divitias.

Bonum tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas & iustitia premi possunt ad tempus, sed emergunt postea,

Bis vincit, qui se vincit in victoriâ.

Qui modera è utitur victoriâ, bis vincit primum hostem, deinde animum.

Benevolus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed ultro, querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis amicis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cujus ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominem evehat ad magistratum à quo postea subvertatur.

Bene dormit, qui non sentit quàm male dormiat.

Cum abest sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser,

Si calamitosus est, qui rectè vivit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt adversari fortunam. Vel sic; Quum eget

necessariis vir probus in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris, proprium splendorem obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari: lucet enim in ipso pectore; si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si exidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiamsi ad tempus excidit, animo tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici cum dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, cum sit nocens, perdit eam, sed suo bono: proinde bene perdit.

Bonus nocet, quisquis pepercerat malis.

Fit injuria bonis, cum impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.

Bono justitiæ proxima est severitas.

Severitas enim est justitia rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam:

Bavum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardissimè senescit; apud bonos, citò.

Bonæ turpitudine est quæ periculum indicat.

Aut sic: *Quæ periculum vindicat.* Satius est pudere, quàm pigere: pudor utililis est, per quem arcemur ab his quæ periculose fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alios misericors, meretur ut in ipsum faventes sint alii, siquid adversi exciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse charius. Charum est autem, quod rarum est. *Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.*

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes utitur.

Crudelis in re adversa est objurgatio.

Consolandus est amicus, non objurgandus, in rebus afflictis.

Cavendi nulla est dimittenda occasio.

Nunquam satis cavetis. Aliquando nocendi est omittenda occasio, cavendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

Qui adsueverit semper accipere, is putat jam sibi debere quod datur, adeo ut si negâris, paratus sit eripere vi. Hoc ad magnates, peculiariter attinet.

Crudelem

Crudelem medicum intemperans aeger facit.

Ægroti in temperantia facit, ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem aut ustionem & similia.

Cujus mortem amici expectant, vitam oderunt.

Ejus vita fuerit invisa oportet, cujus amici mortem optant.

Cum inimico nemo ingratiā citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissolvitur benevolentia, at non sarcitur. Et ira omnium tardissime senescit.

Citius venit periculum, quod contemnitur.

Magis nocet periculum his qui negligunt, quàm qui cavent.

Castā virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio suo, ut quicquid velit, faciat maritus, & magis imperat cum obsequitur, quàm cum exigit.

Citò ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia; & qui insolenter utitur gloriā, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas quàm iracundiā.

Ira præceptum est, prudentiā sedata. Hâc citius efficies quæ voles, quàm violentiā & ferociā.

Cuius doleri remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientiā. Alia aliis malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cum vitia prosunt, peccat, qui recte facit.

Cum expediat esse malos tum nocet esse bonos, Et cum præmium est malefactoris, tum benefactoris poena est.

Contemni est levius quàm stultitiā percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quàm stultum quid agere.

Comes facundus in viâ pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio; jucundus confabulator facit, ut non sentias viæ tædium, perinde ac si vehiculo porteris.

Citò improborum leta in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum fœlicitas.

Crimen relinquit vite, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam qui mortem appetit,
Cui plus licet, quàm par est, plùs vult quàm licet.

Hunc versiculum adscripsi ex Gellio; Cui plus per-
mittitur quàm æquum est, is plùs sibi sumit quam oportet.

Hoc convenit in tyrannos & uxores.

Damnare est objurgare, cum auxilio est opus.

Cùm amicus afflictus eget auxilio, tum objurgare non
est officiosum, sed damnare est. Primum eximendus est
calamitati, postea objurgandus, quòd suâ culpâ in eam
inciderit.

Discipulus est prioris posterior dies,

Quotidiana rerum experientia reddimur prudentiores,
Diù apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in aggrediendo nemium properant, aliquando
tardius conficiunt. Mora in apparando non dispendium
est, sed lucrum ad negotium cito conficiendum.

Dixeris maledicta, cuncta quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur, nullum
igitur convitium dici potest contumeliosius. Versus est
Trochaicus.

De inimico nè loquare malum si cogites.

Si cogites nocere inimico, cave loquaris malè, cavebit
enim ille. Stultum est igitur malè dicere, Nam si ami-
cus est, inique facis; sin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentas consultationes, Nam præci-
pitata consilia plerumque sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Quum malum venerit ad summum, tum necesse est ut
fiat remissius.

Dediscere flere Fœminam, est mendacium.

Id est, fœmina nunquam hoc dediscet.

Discordiâ fit charior concordia.

Amantium iræ amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendum est s. mal.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio; de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est priusquam aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina;

Nè facile credas accusanti quempiam,

Dum vita grata est, mortis conditio optima est,

Tùm optimum est mori, cum adhuc dulce est vivere.

Damnum appellandum est, cum malâ samâ lucrum

Lucrum cum iacturâ famæ, damnum est, non lucrum.

Ducis in concilio posita est virtus militum.

Frustrâ sunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur

Dies quod donat, timeas; eud raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna,

Fortasse (teneas) legendum, pro (timeas.)

Dimissum quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum quod non sentis.

Etiâ innocentes cogit mentiri dolor,

In tormentis sæpe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiâ peccato rectè præstetur fides.

Adeo servanda est fides, ut etiâ malis in rebus aliquando præstanda sit.

Etiâ celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiâ festinatio videtur mora.

Et vitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit sibi cavendum.

Et deest & superest miseris cogitatio,

Deest, quia non vident, quo pacto possint mederi malis; & superest, quia intelligunt, quid debuerint cavere, sed sero.

Etiâ oblivisci quod scis interdum expedit.

Quædam hujusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi poterat quod scis, ut sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis quid præsens tempus & res postulet, quàm sua dignitas.

Ex hominum quæstu facta fortuna est dea.

Studium lucrificat, ut fortuna credatur esse Dea, quæ faveat Aut (ex questu) id est, querimoniis; Nam illi imputant si quid acciderit

Effugere cupiditatem, egnam est vincere.

Vincere avaritiam aut iram, plus est quàm regnum. Exuli ubi nūquam domus est, sine sepulchro est tanquam mortuus

Opior irā legendum,

Cui nusquam domus est sine sepulchro est mortuus.

Id est, exul qui nusquam habet domus, perindē est ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum; exiliū enim mors est civilis.

Etiam qui faciunt, odio habent injuriam.

Nolunt sibi fieri injuriam nec ii, qui faciunt aliis.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potius admenda.

Se denegare patrie, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutavimus. Qui latet & non versatur in republicā, is suā sponte exul est.

Etiam capillus unus habet umbram suam?

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Eheu quā miserum est, si vi metuendo senem?

Miserrimum est consensescere metu mali, quod nondum advenierit.

Etiam hosti est equus qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur quod dicat fides, non quod dolus, is etiam hostibus erit equus.

Excelsi multo facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est, ac facilius ruina;

Ira periculosius deijcitur ex altā fortunā.

Fidem qui perdit, quo se servet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se servet, qui fidem nihil habet in quod se servet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Insidiatur fortuna, cum blanda est; ita cum maximē habenda est suspecta, cum maxime prospera est.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

Difficilissimum est retinere fortunam, ne mutetur; & major virtus est tuam parare, quam parare.

Formosa facies, multa commendatio est,

favetur enim formosis etiam si nihil dicant.

Frustrâ rogatur, qui misereri non potest.

Qui non poterit mollescere precibus, quid opus est hunc rogare?

Fraus est accipere quod non possis reddere.

Dolus est accipere beneficium à quoquam, cui non possis tantundem reddere.

Fortuna nimium quem favet, stultum facit.

Magnæ felicitatis comites sunt, stultitia & arrogantia.

Fatetur satius qui iudicium fugit.

Qui deest iudicium, indicat se sibi malè conscius esse.

Felix improbitas, optimorum est calamitas.

Quoties fortuna favit improbis, hoc sit calamitate, & malo optimorum.

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

Hic versus nominatim citatur à Gellio. Quod mutare corrigique non potest, id tacite ferendum est, non vituperandum.

Futura pugnant ut se superari sinant.

Sic instant futura mala, ut tamen vince vitarique possint prudentiâ.

Error fit læsa sæpius patientia.

Et hoc carmen citatur à Gellio: Lenes cum sæpius provocantur, tandem irritati gravius irascuntur; quia rariùs & serius commoventur.

Ficta cito ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et juxta Flaccum.

Naturam expellas furca tamen usque recurret.

Ordo carminis inversus est.

Cito ad naturam ficta redierint suam.

Fidem qui perdit, nil potest ultra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stultitia rapit.

Facile

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, ut *Mitio* ille *Terrentianus*, qui ob facilitatem sexagenarius novus factus est maritus.

Fides, ut anima, unde abiit, nunquam eò redit.

Uti vita semel amissa, nunquam revertitur: sic nec fides, juxta illud, *Qui semel scurra, nunquam bonus pater Familias,*

Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit. *Fortuna obesse nulli contra est semel.*

Nullum malum venit sine incurfu alterius mali.

Fu'men est ubi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus: potens cum irascitur, fulminat, non irascitur,

Frustra cum ad se restam ventum est, repetes adolescentiam

Et hic Trochaicus est: non licet rejuvenescere.

Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictum, malevolum mendacium est.

Qui convitiatur & mentitur, is malitiose mentitur.

Femine naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Per difficultia, ut facilia levius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, ut alias facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit quam felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ cum splendet, frangitur.

Vitrum cum maximè lucet, tum faciliè frangitur.

Ita splendidissima fortuna minimè durabilis est.

Feras quod ledit, ut quod prodest, perferas.

Uti potiare commodo, feras incommodum.

Facit Gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit invidiosum, nisi lateat, Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc versum addidi ex *Gellio*. Esse frugalem, rumor quidem bonus est, sed infelix & parum vulgo laudatus, cui

M I M I P U B L I A N I.

cui profusio magis placet, Nisi mavis miseriam accipere pro penuriâ sive inopiâ. Nam tum erit sensus, qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius, sensus argutissimus est: frugalitas est Parsimonix vitium, sed sub honesto laudatô que nomine.

Grave præjudicium est, quod iudicium non habet.

Post præjudicia sequuntur iudicia, in quibus excutiuntur præjudicia. At grave est illud præjudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicium hoc est: veluti si princeps præ se ferat animû inimicum in quempiam, nullus est iudex qui secûs ausit iudicare.

Gravissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ita gravis irascitur si victa sit illius bonitas.

Gravis animi pœna est, quem post factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit quem pœnitet facti

Gravis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextû bonæ rei personatum est. Nam hic *aspectum* vocat personam.

Gravius nocet, quodcumque in expertum accidit.

Nova mala gravius dolent

Gravior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maximè nocet homini; at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Gravissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obteinet in rebus humanis, adeo ut stultissima quæque, si semel inoleverint, revelli non possint.

Grave crimen, etiam cum dictum est leviter nocet.

Veluti si quis apud Anglos, vel joco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quàm difficile est gloriæ custodea?

Fama honesta facillimè contaminatur, & difficilius est eam tueri, quàm perare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se, quisquis irascitur, Respondet illi superiori, Absenti loquitur qui cum irato litigat.

Heu quàm est timendus, quicumque mori tutum putat?

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quod alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo qui in homine calamitoso est misericors meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Honestæ est turpitudine pro bonâ causâ mori.

Gloriosa est infamia, vitam impendere justitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.

Et hic Trochaicus est. Qui, cum feliciter agit, aliis subvenit, huic alii subveniunt in rebus adversis.

Heu quàm miserum est lædi ab illo, de quo non possis queri!

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente; quod queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas jubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix: Et ingenium mala sæpè movent, juxta Nasonem.

Heu dolor quàm miser est, qui in tormento vocem non habet!

Et hic Trochaicus est. In tormentis verum exquiritur, ac quidam ita torquentur, ut non audent verum dicere scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quàm penitenda incurrunt homines vivendo diu!

In longâ vitâ multa accidunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia & mellium venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus Tetrameter. Nemo non est dissimulatur.

Honestus rumor, alterum est patrimonium.

Tantumdem ferè valet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam invenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè servit, qui succubito tempore.

Honestum est servire tempore, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitâ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo jure quandocunque velit.

Hæredem scire, utilius est quam querere.

Quidam codices habent, *ferre pro scire*. Satiùs est ferre qualemcunque hæredem, quàm nullum habere.

Si legas *scire*, sensus est, Præstat habere liberos, quibus tuâ relinquis, quàm circumspicere alienos, quibus tuâ relinquis.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à Gellio. Fletus hæredis est, risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiam si flet.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod Principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum uscisei, vitam accipere est alteriam.

Jucundissima res est vindicta, & velut altera vita.

Primum vitam tuetur suam, deinde capit voluptatem exultatione.

Id agas, nequis tuo te merito oderit.

Odiū effugere non possumus, ne quis nos merito oderit, id cavere possumus.

Invitum cum retineas exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Servile est, supplicem esse hominì indigno: Læditur igitur ingenuitas.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se verò etiam diseruciat custodiâ rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat qui dat celeritèr.

Bis gratum est beneficium, quod statim promptèque datur egenti.

Instructa in opia est in divitiis cupiditas.

Cupere, cum abundes, inopia quadam est, non expedita, sed instructa & onusta; quasi dicas dives inopia.

Invitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is invitat ut iterum peccetur.

Fecundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate condicatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi, est negligere contumeliam

Aut sic; Generosus animus impatiens est, contumelia

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè sic legendum est, impunè peccat, cum quis peccat rarior: Aut, impunè peccat, cum quis peccat rarius.

Ingratus unus miseriis omnibus nocet.

Unius hominis ingratitudo facit, ut nec gratis succurratur, cum egeant.

In miserâ vitâ nulla contumelia est.

Hoc carmen variè reperi depravatum; & haud scio an rectè divinârim. Non videtur contumelia, quam facias in hominem malum, & intel.cem. Nisi sic mavis, in vitia miseri contumelia est dicere: id est, contumeliæ genus est insectari vitia hominis miseri, qui magis egit consolatione

Inopia parva desunt, avaritiæ omnia.

Seneca citat hujusmodi Publici carmen.

Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia.

Quamquam hic quoque versus constabit si legas, inopia desunt parva, sive pauca: quod ego malim Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget, qui nec id habet quod habet,

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Et

Et hic citatur à Gellio, Sic ama tanquam osurus; Iram confidas amico, ut si fiat inimicus, non multum possit ledere.

Invidiam ferre, aut sortis, aut felix potest.

Fortunati negligunt invidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Invidia tacite, sed minute irascitur.

Invidius habet iram suam, sed dissimulatam, & minutam, hoc est, de re nihili.

Iratum breviter vites, inimicum diu.

Ira statim subsidit odium diuturnum est. Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cavendum est, imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebræus.

Ab hoste reconciliato cavendum.

Injuriarum remedium est oblivio.

Vindicta non medetur injuriis tibi factis, sed oblivio.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est iram suam vincere. Hoc Alexander ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis sperare bonum nisi innocens, nemo solus.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in judicando. Nè sis præceps vel ad ultionem, vel ad judicandum

Inimicum quamvis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem, quantum vis humilem: potest enim per occasionem nocere.

In calamitosos visus etiam injuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus secundæ ad suspicionem mali rapiunt etiam casu dicta.

Judex damnatur, cum nocens absolvitur.

Cum absolvitur nocens, tunc judex non innocens sit oportet.

Ignoscere humanum, ubi pudet, cui ignoscitur.

Non

Non agnoscendum est, nisi poenitet facti.
In rebus dubiis plerumque est audacia.

Fortè legendum est *plurimum* vel *plurimi*. Multum va-
 let audacia, cum res est *dubia*, hoc est, periculosa.
Illo notens se damnat, quo peccat, die.

Quisquis admittit scelus, illico sibi damnatus est, iudice
 conscientia, etiam si iudex nemo pronunciet.
Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea: *Ita amicum habitas, &c.*
Iratus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio rectèq; fieri.
 Aut, iratus lædi se p̄tat ab eo, qui benè consulit.
Improbè Neptunum accusat, qui verum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum expo-
 nit se periculo imprudenter accusat fortunans. Est autem
 & hic Trochaicus Tetrameter.

Loco ignominie est apud indignam dignitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed ma-
 gis dedecorat.

Laus ubi nova oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum rectè facies, efficiēs, ut superiori de re famā
 fidem habeant homines.

Laeso doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest ulcisci.

Levis est fortuna; cuius reposcit quæ dedit.

Fortuna inconstans statim repetit & aufert, si quid
 dedit.

Lex universa est, quæ jubet nasci & mori.

Necessitas nascendi & moriendi, neminem non com-
 plectitur.

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Unius lucrum damnum est alterius. At non item in re-
 bus animi.

Lascivia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est intamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etiam non veretur leges, ut nocens; tamen ti-
 met

met ne fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem
Luxuriæ defunct multa, avaritiæ omnia.

Hunc verum citat Seneca in Controversiis. Multis pro-
 uiser, avarus eget omnibus illi multis est opus, qui mul-
 tum absunt. Huic nihil est satis, cum sit insatiabilis.

Malignos fieri maxime ingrati docent.

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractius do-
 nent. Hos enim *malignos* vocat, id est, paucos.

Multis minatur, qui uni facit injuriam.

Omnes expectant injuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re, tamen ea nos reddit sapi-
 entes, nè quid agamus temere aut inconsulto.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordiâ. sed æquum deside-
 rat judicem. At cum fiducia rei tota est in misericordiâ
 judicis, pessimam habet causam.

Mors est felicitas, antiquam mortem invocat.

Ille feliciter moritur, qui tam moritur, dum ad huc ju-
 cunda est vita, ac nondum hujus tædio mortem optat.

Quidam codices pro *felicitas*, habent *feliciter*.

Miserum est taceri cogi, quod cupias loqui.

Lutum est, cum non licet loqui quod velis, nam illic
 multò minus licebit tacere quæ velis, si loqui non licet.

Miserima est fortuna, quæ mimico caret.

Felicitas incitat in inicitias: ergo cui nullus invidet, is
 miserimus sit oportet,

Malus est vocandus, qui suâ causa

Qui benè facit commodi sui causâ, is malè facit.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Disimulata malitia pessima est.

Melus cum venit, varum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aur, Non est dormitandum in
 periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non
 possint. At semet duntaxat moriendum, nam à morte non

datur reviviscere Hoc dictum adversus eos, qui quæties accidit aliquid in viâ molesti, mortem optant, quasi liceat n. viv. cere.

Malè geritur, quicquid geritur fortune fide.

Quod à fortunâ pendet, id parum est firmum.

Malè tu qui in tuis manus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis; hoc perivivis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minor est quàm servus, dominus qui servos timet.

Infra servos est qui servos suos timer, nempe mali sibi

Magis hæres fidus nascitur quàm scribitur. (consciis.

Filius nascitur hæres; hæredipera scribitur. Hoc adversus illos, qui, fraudatis iis quos, natura conjunxit, ob offensam aliquam res suas ad alienos transferunt.

Malo in consilio sceminae vncunt viros.

In rebus malis plus sapiunt sceminae quàm viri.

Mala est voluptas, alienis assuescere.

Dulcis cibus alienus, sed tæda voluptas est assuescere alienis.

Magrè cum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est. Difficile est servare quod expetunt multi; veluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, ubi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam; dura est; veluti quæ membrum auferet.

Mala naturæ nunquam doctrinâ inaiunt.

Ad mala vel citra doctrinâ sumus idonei; virtus dicitur.

Miseriam nescire, est sine periculo vivere.

Qui sine periculo vivit, is feliciter vivit, vita tuta, quamvis humilis, felicissima est.

Male vivunt, qui semper victuros putant.

Semper enim proogant in crastinum, si quid est voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando, facies acrius.

Quidam excusant convitium interpretatione, atq; ita magis irritant.

Malè secum agit ager, medicum qui heredem facit.

Invitat enim ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Mindus enim diu sperat, & frustratur levius.

Mutat se bonitas, quam irritat injuria.

Boni sunt mali, si provoces.

Mulier, cum sola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud, se cogitabunda, aliquid mali volvit in animo: pudor enim cohibet eum sexum, qui abest in solitudine.

Male facere qui vult, nusquam non causam invenit.

Malis nusquam deest occasio malefaciendi.

Malevolus semper suâ naturâ vescitur.

Etiamsi deest premium maleficii, tamen malevolus fruatur suâ malitiâ, & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet à quibus timetur.

Malè imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur malè imperando, Aut, Nullum imperium tam potens, quod non amittitur, si tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgò, quæ sæpius mutant mariti: Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut inobedientes. Quæcunque enim nubit marito secundo, priori displicuit à quo divertit,

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te involvas hujusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc versum adjecimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere, si semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis huic optimum est in otio vivere.

Nihil peccant oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malorum cupiditatum, at animus in culpâ est, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari possit.

Nihil existimes verè tuum ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruinâ perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus.

Non cito perit ruinâ, qui ruinam pratimet; id est, non facîle oprimitur incommodo, qui præcaver incommodum; & non facîle opprimitur periculo, qui periculum observat.

Nescis quid optes aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est Tetrameter. Ita ludit tempus & fortunæ vicissitudo, ut sæpè, quæ putâris optima, sentias maximè nocere, & è contrâ.

Nunquam periculum sine periculo vitâitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupios effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adjunctum est incommodi.

Nusquâ melius morimur homines, quâ ubi libenter vivimus.

Ibi mori optimum, ubi jucundè vivimus. Trochaicus est. *Negandi causa avaro nusquam deficit.*

Qui non dat libentèr, semper aliquam invenit causam cur non det.

Nimum alienando veritas amittitur.

Moderatâ disceptatione veritas excutitur, at immoderatâ perditur. Id quod prorsus accidit sophisticis quibusdam ac rixosis disputatoribus. Hic versus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius, semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in pejus: hoc est, mores hominum indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est odio nocentis, perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut ipse

pec

pecces: veluti si quis ob impudicam uxorem veneno tollat adulterum, & sic puniat adulterium, ut ipso fiat veneficus. *Pars beneficii est, quod petitur bene si neget.*

Quidam ira molestè dant, ut gratiam amittant beneficii. Quidam aded commodè negant, ut videantur dedisse. Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommotum. Timidus vocat se cautum, pauper cum sordidus.

Suis quilibet vitis blanditur, eaque extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo injuriam, invitat novam.

Et hic citatur ab Aulo Gellio. Si finas impuniquam peccatum, facis ut iterum libeat peccare. Tam de est avaro quod habet, quam quod non habet.

Hunc Senarium citat Seneca in Controversiis. Avarus non magis utitur suis quam alienis; utrisque igitur ex æquo caret.

O vita misero longa, felici brevis,

Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vitæ tædio; Felicibus mors ante diem videtur accidere, quod vitæ tædium non sentiant.

RODOLPHUS AGRICOLA

Johanni Agricole suo fratri, S. D.

*N*ihil habeo, mi frater, quod vel ego aptius tibi pro nostra necessitudine, ut qui frater sum tuus, offerre possim: vel tu potius pro nostra ætate, ut qui prima juventutis spatia ingrederis, ex me expectare debeas quam ut undeunque possim, ea tradam tibi; quibus & eruditione ornatior; & vitæ melior evadas. Idque dignum studiis meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi quorum usus non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit: sed quemadmodum natura perpetuo nos devinxit pignore, ita illa quoque, quæ à me accipis solida perinde sunt

sint, perpetuò que tibi adiumento futura. Quod sit pulchre apud Poetam ille monuisse filium videtur, qui inquit.

Disce puer virtutē ex me, verumq; laborē; Fortunā ex alis.

Et ille quidem, cujus omnis conatus pendebat ex fortunā, omnis ad fortunam labor dirigebatur; non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hætenus eis impendi studiis, que verā certissimāque ad virtutem ducunt viā, quæque in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid rectè secusque sint, veluti in speculo, conspiciendū nobis, considerandūque, proponunt. Cū sint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis Latini que literis conscripta; egregia imprimis & admirabilis Illocratis ad Demonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim suavitas est dicendi, is ornatus & (ut itā dicam) sculptura orationis; tanta præterea majestas, utilitas, decor præceptorū. ut si quemadmodum pugiles meditato quosdam nodos nexūque habent, quibus in certamine subitò, vel non cogitantes etiam utantur: itā nos quoque oporteat certa quædam & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras, velut ad filium, dirigant actiones, quorumq; tenax infixa mentibus nostris memoria, recti nos limitem egredi ubique veter; hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accommodatus mihi videatur. Eum itaque in Latinum sermonem è Græco converti, rem scrupulosam conatus, ut numeros quoque, quorum ille fuit observatissimus, & schemata, vel (ut nos dicimus) exornationes orationis, quoad possem, imitarer: Persimiliter enim cadentia & declinentia, & æquata, & contrā posita, & reliquos id genus ornatus, voluitur oratio. Quorum ut studiosus, præcipue Gorgias Leontinus præceptor ipse aliquæ ætatis illius sophistæ fuerunt: itā diligentior ipse; ut secuti ipsum, non affectati viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atque etiam & ad verbū quoque ediscendum censeo, semperque velut ante oculos tanquam regulam quandam, vitæque præscriptum habendum. Itā fiet ut non solum instruat os tuū, verum animū ut quoq; cingader. Quemadmodū enim

ad doctrinam præcipuum est, intelligere quæ legas, ita ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICUM

Parænesis, per *Rodolphum Agricola* ex Græco
in Latinum sermonem traducta.

IN Multis, Demonice, rebus, multum invenimus differantes bonorum mentes, atque malorum cogitationes; multò verò maximum accipere discrimen circa mutuam consuetudinem vitæ. Hi enim præsentibus solum amicos venerantur, alii eos quoque qui longe abeunt, benevolentiam prosequuntur. Et malorum quidem amicitias tempus exiguum dissolvit, at bonorum ne omnis quidem ævi tractus extinguit. Quum putem igitur eos qui gloriam expetunt, quique suos eruditioni conatus destinant, bonis & nequaquam malos decere sectari, hanc orationem donò tibi misi, indicium erga te benevolentiam, signumque cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatum, ita amicitie quoque paternæ hereditatem suscipere. Video autem & occasionem nobis convenientem, & præsentis nos opportunitatem temporis adjuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu sapientiæ studio ad huc teneris, ego deditos illi rectam viam deduco. Quicumque autem adhortatorias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrum illi quidem opus assumunt, non tamen circa id, quod est in philosophiam præstantissimum, laborant. Qui verò adolescentibus præmonstrant, non ea quibus vehementiam in dicendo consequantur, sed quo pacto vitam moribusque industrii fiant, tantò magis quam illi audientibus prosunt, quantum interest, quod illi ad sola ipsos verba conformare, hi verò ipsorum quoque facta emendant. Quam, obrem nos non exhortationem tibi parantes, sed institutionem tibi scribentes, pergemus nostri te consilii participem facere, quas res oporteat adolescentes desiderare, &

quæ rursus opera vitare, qualibus item hominibus se conjungere, & quomoda suam ipsorum vitam instituere. Quicunque enim vitæ cursum hoc tenere fecerunt, hic soli ad ipsam virtutem ingenuè adire potuerunt, quæ non res honestior, non constantior est ulla: Pulchritudo enim vel valetudine petit, vel tempore flaccescit. Divitiæ vitiorum sunt potius quàm integritatis ministræ: facultatem nempe desidii præbentes, & ad voluptatem juvenes incitantes. Robur prudentiæ conjunctum profuit, sine illa vero sæpius eum, qui id habet, offendit, & corpora quidem eorum qui se exercent, adornat: industriam vero mentis obscurat. Vertutis autem possessio, quorum bonâ fide mentibus ipsa coaluerit, sola consenescit, diuitiis potior. utiliorque generis splendore: quæque fieri nequeunt ab aliis, illa suis viribus subdens, & multitudini metuenda constanter expectat, desideria dedecus, laborem laudem arbitrat. Hoc cognita perfacile est ex gloria certaminum Herculis, operumq; à Theseo gestorum, quibus morum præstantia tantum laudis insigne operibus adjecit, ut omnis temporum posteritas, rebus, quas gesserunt, offundere nequierit oblivionem. Sed & tu quoque memor patris tui vivendi sectæ, nonne habebis pulchrum & domesticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parvi virtutem faciens, neque locordix deditus egit ætatem: sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neque extra modum divitias exspectabat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis velut mortalis, gerebatq; curam futurorum velut immortalis. Neque vero contemptè vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simulque expositus amicis. Impensus laudabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi necessitudine devinctos. Persuadebat enim multò ad amicitiam efficaciorē esse naturam lege, mores genere, electionem necessitate. Tempus in præsentia nos desiceret, si omnes illas actiones enumerare pergamus, exacteque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici sustulimus naturæ, ad quæ
velut,

velut exemplar, vitam formes oportet. legemque tibi mores illius putes, & imitatore[m] te amulū[m]que virginis paternæ præbeas, turpe namque fuerit, pictores pulcherrima quæque exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autem nullam iâ pugilem contra adversarios suos, decere meditari, sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ratione vivendi decereres. Fieri autem non potest, ut animum quisquam taliter formet, nisi multis antè honestisque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus vero actionibus honestis laborantur. Experiar igitur breviter ea tibi exhibere, quibus observandis in vitâ p[er]viniū[m] videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines consequuturus.

Primū[m] quidem piē divina colas non solum sacrificans, verum et iâ quod iuraris præstans: illud enim affluentis opū[m] est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidem, præsertim quod civitas sic enim simul videberis sacra Deo sacre, legibusque obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes quales exhibere se tibi vales ex te progenitor.

Firma te exercitationibus corporis, non iis quæ robori, sed quæ sanitati conducunt, id assequeris, si desinens laborare, tolerando ad huc laborari sufficies.

Neque in risum proclivis esse velis, neque in verba confidens: illud enim stulti est, istud furcis.

Quæ factu turpia sunt ne dictu quidem putes honesta. Fac assuescas non tristis esse, sed cogit abundus: propter illud enim ferox, propter hoc providus esse crederis. Putes imprimis decere te modestiam, pudorem, iustitiam temperantiam; istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur. Neque latitium te, si turpe quippiam feceris speres: ut enim alios celes, te ipsum tamen consciū[m] habebis.

Deum time, parentes honora, amicus reverere, legibus obedi, voluptates sectare gloriæ junctas; oblectatione enim cum
bonis late

honestate nihil est melius, sine illâ verò nihil est pius.

Obseruationes deuiles, tametsi fuerint falsæ; vulgus enim veritatem ignorat, opinionemque potius spectat.

Sic facitq̃ cuncta, velut neminem celaturus; tametsi enim parumper occultes, postea tamen detigebis.

Plurimum tibi opinionis adijun, ei si appareat ea te non facere, quæ, si fuerint ab aliis facta, reprehendas.

Si cupide didiceris, multa quaque disces. Quorum habet doctrinam, eâ meditationibus custodias; at quæ nescis, ea præceptis adijunge doctrinæ. Equè namque turpe est, cum qui utilem audit orationem, non addiscere, & cui datum ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vita etiam studio percipiente eruditiones impende: sic enim difficulter ab aliis inventa facile tibi percipere continget. Pura multitudinem præceptionum multis opibus esse potiorcm; iste enim celeriter de æbri; illa in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile aliquid docere proficiuntur. Turpe namq̃ fuerit mercatores tanta transire maria, quo cumulationes suas opes efficiant; a doloscente, verò non terrâ quidem sustinere proficisci aliquo, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis; est autem comitatis, benignè obuios appellare; affabilitatis familiariter cum ipsis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis; optimis autem utaris. Sic & illis inimicus non eris & istis amicus fies.

Neque crebro conuenias eosdem; neque diu cum eis agas de eisdem; SATIETAS enim omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut ad actos quod; perferre queas.

A quibus turpe est, animum vinei, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, si lucrum putaueris id, que gloriam augeas, non quo diuitiis addas. Ira si talis sis auersus peccantes, qualis delinquenti tibi esse alios velles; in iucundis

si,

PARÆNESIS.

si tuipe putaveris, servas te tuis impiare, voluptatibus vero servare; in adversis, si alienas respicias calamitates, tibi quod homo sis, in memoriam subinde reducas.

Verborum magis quàm pecuniarum deposita tuere; decet namque viros iurejurando se fiditiores præstare.

Constantaneum puta, perinde malis non credere, quænam modum fidem bonis habere.

Quæ nolis esse, nemi ni dixeris: nisi tantundem expedit ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierint.

Iurandum adactum propter duas accipito causas, vel ut ipsū turpi crimine exolvās, vel ut amicos tuos in magnis periculis serves. Pecuniarum autem gratiā per nullam Numen iuraveris, Videberis enim aliis pejerare, aliis pecuniarum cupidus esse.

Nulum fac amicum, nisi exploraveris antè, quo pacto prioribus sit usus amicis. Spem namque ipsum erga te fictum talem, qualis & erga illos fuit.

Tarde fias amicus, factus autem da operam, ut permanens, Tamindem enim dedecoris est, & nullum amicum habere, & creb. d. subinde amicos mutare.

Neque cum damo amicos probes, nec inexperius ipsorum esse velis: Hoc autem facis, si & cum nullius indigeas, te similes indigere, & illa quæ vulgari nihil refert, velut occultanda concedas: deceptus enim opinione, nihil offendes: non deceptus mores illorum rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex vitæ adversitate, & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos vero inter adversa cognoscimus. Amicis hoc pacto uteris commodissime: si non ut ab eis rogeris, expectes, sed pollicens utrumque ipsis in tempore succurras. Aequè putes trope, & ab inimicis superare injuriis, & ab amicis superari beneficiis.

In familiaritate proba non solum malis tuis indolentes, verum etiam bonis non invidiosos: multos enim, qui cum infelicibus morantur, prosperitatis illorum invidia torquet.

Absentiam amicorum fac memineras apud præsentis, ut rationem etiam illorum quoque absentium habere videaris. Circa vestitum elegans, non splendidus asse velis, Est autem etc.

elegantis quidem esse magnificum, splendidi verò profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Continue divitiarum studio occupatos, atque iis, quæ habent, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod equum possidenti odium & equitare nescienti.

Admittere divitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones comparare. Sunt autem pecunia illorum, qui rectè ipsis frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut & magnam aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem fere ad reliquam, vitæ usum non plus a quo, sed modera est ista concupisce. Amplectere quidem præsentia, quædāque meliora.

Nuli calamitatem exprobaris, communis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi contingit, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim danti sicut temerè accurrenti allatrant: mali quoque eos, qui profunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes averseare perindè atque fallentes: utrique enim cum eis fides habetur, injuriā afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pressima gratificentur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum assistant.

Comem te præbeas iis quibuscum conversaris, & non insolentem: superbiorum enim factum vix servi quoque perferent ac morum comitatem cuncti benignitèr acceptant.

Eris autem comis, si neque iurgator sis, neque implacidus nemque cum omnibus contendas, neque ira cori, cum quibus agis celeriter occurras, neque si iuste quidem fuerint irati, sed effervescentibus concedas: deinde ipsos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula seriis, neque inter seria ridiculis gaudeas. Intempestivum enim ubique est molestum

flum Neque ingrâtè gratiam incas, quod multis eveniat, qui faciunt quidem, sed eg. è tamen amicis inserviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia grave est; vel castigandi, quia est acerbum.

In primis cave tibi à potandi consuetudine: quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge. Cum fuerit mens vino corrupta, patitur idè quod currus solent, qui suis effuderunt aurigas: Ili namque nullo ordine suis distituti rectoribus feruntur; animus quoque plerumque peccat, ratione subvefsa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendas; mortalia verò, moderatè præsentibus perscrutandu.

Tan.ò modestiam meliorem immodestiâ putes, quantum est quod alia quidem omnia perversè facta, lucro sunt eis quæ vitia admittunt; sola autem immodestia damno afficit, am habentes: plerumque enim quos verbis offenderunt, illis rebus penas luunt,

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam decus prædices apud illos, qui sunt renunciaturi: principium enim amicitie laus est, inimicitie vituperium.

Cum consulis, præte. ita sumas in exemplum futurorum: latens enim, ex eo quod apertum est, expeditissimè poteris cognoscere.

Delibera diu celeriter verò confice, quod decrevisisti.

Optimum puta, contingere nobis à Deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visq; cum amicis aliquibus de iis communicare, verbis velut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum sententiam nosces teq; ipsum haud quaquam manifestum reddes.

Cum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primùm quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim valè administravit res suas, nunquàm bene consulat in alienis.

Ità poteris maxime ad consulendum excitari, si calamitates, quas offert temeritas spectes. Sanitatis namq; tunc præcipuè curam habemus, cum valitudinis adversa dolorem recordamur.

Regum imitare mores, illorumque vitâ rationem sectaretur vide.

videberis enim amplius illis, vel emulari. Itaque apud multos uicini tibi maiorem contigit laudem assidue, & constantior erigum benevolentia perfuit.

Obsequere legibus, quas reges statuunt: si missimam tamen legem mores illorum putas: sicut enim, qui Rempublicam gubernat, opus habet populum observare, ut & sub principatu uerentem maxime regem decet honorare. Magistratu praediximus minime ad obuia ministeria malo uerere. Quae enim ille deliquit, in te culpa transferetur. Ex publicis administrationibus ab eas, non opibus cumulator, sed gloria honoris; multis enim opibus praestantior est multitudinis laus.

Nullam rem in honestam, neque dicto neque facto iuueris: uolueris enim ipse tanta facere, qualia facientes alios turris.

Sic te compara, ut alius superior esse possis, sis tamen a quo contentus, ut iustitiam uidearis expetere, non propter ambecillitatem, sed propter equitatem.

Elige iustam potius paupertatem quam diuitias injustas: Tanto enim praestantior est opibus iustitia, ut illa solis diuitibus prosit, haec uero & sanctis etiam gloriam praestet, & illa passim improbis contingant, haec malos prius sit inaccessa. Neminem tibi iunxeris eorum, quibus injustitia lucro est, sed uolens eos qui propter iustitiam ferunt iacturas. Falsum enim est nullam aliam rem superant injustos, honestam tamen spe illos antecedunt.

Omnia cura gere, quae ad uitam pertinent, maximeque omnium providentiam tui ipsius exerci, maximum enim in minimo est mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientiae appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc decernere facienda.

Quicquid dicturus es, prius apud animum tuum expende: multo enim cogitationem lingua praecurrit.

Putare rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in prosperis letitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint aliqua de quibus exploratis habeas, vel de quibus dicere est necesse.

In solis enim istis potior est silentii sermo, reliquis melius fuerit, tacere quam loqui.

Gaude: cum tibi e nigerint bona, modera: eque dule ubi inciderint mala; melius tamen animi in aliis esse vultis manifestus: Absurdum enim est, reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in propaulo positam, circumferre. Magis dedecus vites, quam periculum: Oportet enim malis formidabilem esse finem vite, probis vero vitam cum turpitudine coniunctam.

Cenare impio vitam in tuto collocare: Quid sit tamen contingere in periculum, & devocare, quare in bello salutem cum honesta opinione, & non cum pudenda fama; mori namque cunctis providentia decet, ut si d honeste vita decedere id bonis tantum vitis proprium natura concessit.

Nec mirum tibi videatur, si multa quæ diximus hanc quam presenti tue conveniunt etati. Non enim id me latebat sed statui eadem opera & presentis vite consilium tibi proficere, ac futuri temporis munera relinquere, quæ quando tibi sint usus futura, facile cognoscat qui vero tibi cum benevolentia consulat, difficile consi queris. tu ergo reliqua non ex alio requiras, sed hinc veluti ex arario profiras, de qua vi nihil communis prætermittere, quæcunque tibi possim in consilio offerre. Gratiam autem habeo, Deo ingentem, si quam de te concepi, non me fallat opinio. Plerasque enim videmus, ut cibis jucundissimis potius quam saluberrimis delectari, id ad studentibus à vero amicis potius accedere, quam illis quæ ad meliora hortentur. Tu vero puto contra instituisse pergere: indicat mihi tuam circa reliquum vite cultum industriam sumens. Qui enim rectissima tibi ipse agere indicit, consentaneum est, cum aliorum ad virtutem exhortantium monita non segnitè amplecti. Præcipue excitabit te, ut veram honestarum amore tenearis, si perspexeris quod ex iis voluptates perquam legitime habemus. Inocordia namque satiarumque libidinum studio, continuo sunt labores voluptatibus adjuncti, enixus vero ad virtutem conatus molestaque vite institutio. si ceras semper satioresque referunt oblectationes, Et illud quidem gaurisi primum, postea dolimus:

hic post Laborem voluptates cupimus. In cunctis autem rebus
 non ita principii meminimus, quemadmodum exitus sensu
 movemur, plurima enim invia non propter res agimus,
 sed consequentium gratia elaboramus. Cogita autem quod
 malis convenit passim quicquid obvium est egeri: hanc enim
 gentis vitæ ipsi regulam præscripserunt. Bonus vero oportet
 nequaquam veritatem negligere, vel in multorum incurrere
 reprehensiones: cuncti enim non perinde oderunt eos qui se
 fallunt, sicut qui probos esse se jactant; nullaque in re vulgo
 sunt præferenda. Rectè quidem: nam si eo, qui solis verbis
 se laudem struunt, improbamus quomodo eos qui totâ obru-
 unt vitâ, non aspernandos putabimus? nemoque credimus
 illos non solum in seipsum delinquent sed & fortunæ esse pro-
 ditores: hoc enim opes gloriæque & amicos peperit, illi
 vero seipsum indignos hac sua felicitate fecerunt. Quod si
 oportet, eam qui mortalis sit, sciri autem ceterâ cælestium
 mentem, eos arborum infans liatissimis suis maxime ostendit.
 dissimulatio quomodo bonis sunt malisque affectu hominibus. Ipsi-
 ter enim Herculem & Tantalum genuit, quemadmodum fa-
 bula tradunt, cunctique credunt: & illum quidem propter
 virtutem immortalitate donavit; hunc propter improbitatem
 gravissimis calamitatibus oppressit. Quibus utentem exem-
 plis expetere debet honestatem, & non modò his que nos dix-
 imus, sed ex poetis pulcherrimum quodque ediscere, & reli-
 quos eruditos si quid dixerunt valde scrutari. Quemadmo-
 dum enim videmus apem omnibus fuscis incidentem
 & de unoquoque optima carpentem: ita oportet, qui vitæ
 disciplinam expetunt, nullius revindes esse & un-
 a quæ sunt utilia colligere. Vix enim quis
 hac diligenti à naturæ poterit er-
 rata superare.

FINIS.

